

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2011

Šárka Votavová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Filozofická fakulta
Ústav světových dějin

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Šárka Votavová

Československá pomoc Izraeli v roce 1948
Czechoslovak Aid to Israel in 1948

Praha 2011

PhDr. Stanislav Tumis, MA, Ph.D.

Děkuji mému vedoucímu práce PhDr. Stanislavu Tumisovi, MA, Ph.D. za pomoc při vypracování mé bakalářské práce.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 20.7.2011

Abstrakt

Předkládaná práce se zabývá okolnostmi a průběhem československé pomoci Izraeli na konci čtyřicátých let 20. století. Pro potřeby tohoto hlavního cíle se dělí na dvě části, z nichž první předkládá obecný historický přehled událostí souvisejících s utvářením izraelského státu na území Palestiny, a to od období 1. světové války do poloviny 20. století. Kromě jiného je poukazováno na podíl velmocí, zvláště Velké Británie a Francie, na vývoji nálad a národnostních vztahů mezi Araby a Židy na Blízkém východě. Očekávání Arabů se ne vždy zcela kryla s politickými záměry Britů a Francouzů, zvláště co se týče palestinského území. Když 29. listopadu 1947 OSN odhlasovala vznik Izraele, vnímali to Arabové jako zradu a porušení dřívějších slibů, které jim mocnosti daly. Konflikt, který se následně na Blízkém východě rozpoutal, rozhodoval o bytí či nebytí nově vzniklého židovského státu.

Centrem práce je druhá kapitola věnovaná vlastnímu průběhu československé pomoci Izraeli. Je zde předkládána analýza politického poměru obou těchto států, především s ohledem na roli československých představitelů při rozhodování o vzniku samostatného židovského státu na půdě OSN. Další tematický okruh se zabývá hospodářskými zájmy Československa a tomu, jakým způsobem jim konvenovala potřeba Izraelců na dodávky zbraní, vojenské techniky a výcvik vojáků. Podrobná analýza průběhu pomoci a hlavně jejích jednotlivých částí se snaží zjistit, jaký byl její rozsah a také význam v arabsko-izraelském konfliktu.

Abstract

The present work deals with the circumstances and course of the Czechoslovak aid to Israel at the end of the forties of the 20th century. For purposes of this main objective is divided into two parts, the first of which presents a general overview of historical events associated with the formation of the Israeli state on the territory of Palestine, from the period World War I until the mid-20th century. Among other things, pointed to the proportion of major powers, especially Great Britain and France, the development of national sentiments and relations between Arabs and Jews in the Middle East. Expectations of the Arabs are not always coincide with the political intentions of the British and the French, especially as regards the Palestinian territories. When the 29th November 1947 the UN voted for the creation of Israel, the Arabs saw it as a betrayal and violation of earlier promises to give them power. The conflict, which is then unleashed in the Middle East, decided on the existence or nonexistence of the newly established Jewish state.

The center of work is the second chapter on its own during the Czechoslovak aid to Israel. There is presented an analysis of the political relationship of both these states, especially with regard to the role of the Czechoslovak leaders to decide on establishment of an independent Jewish state in the UN. Another thematic area deals with the economic interests of Czechoslovakia and the manner in which they went with Israelis need to supply arms, military equipment and military training. The detailed analysis of the aid to Israel and most of its individual parts trying to figure out what was its extent and significance in the Arab-Israeli conflict.

Obsah

Úvod	8
Hodnocení pramenů a literatury	10
1 Historické okolnosti vzniku izraelského státu	12
1.1 První roky mandátu	12
1.2 Sionismus a organizační struktura	16
1.3 Arabský nacionalismus a organizační struktura	19
1.4 Situace se vyhrcojuje	21
1.5 Druhá světová válka	23
1.6 Izraelská nezávislost	26
1.7 Situace před válkou	28
1.8 Průběh války	33
2 Československá pomoc Izraeli	37
2.1 Sionismus a Československo	37
2.2 Československý podíl na uznání nezávislosti Izraele	44
2.3 Izraelský nákup zbraní	47
2.3.1 Československé odbytové problémy	49
2.3.2 Izraelský odběr zbraní	52
2.3.3 Nákup letadel	53
2.4 Operace Balak	56
2.5 Operace Velveta	60
2.6 Výcvik pilotů	61
2.7 Akce DI	66
2.8 Konkrétní výsledky československé pomoci Izraeli	73
2.9 Politické cíle Československa a Izraele	76
Závěr	78
Bibliografie	80

Úvod

Židovský národ už od 19. století musel vzdorovat různým formám nepřátelského chování ze strany jiných etnik pramenícím z rasové nenávisti. Antisemitismus, podporovaný často i veřejnými médii, jak ho ostatně dobře známe třeba ještě z doby dávno před Druhou světovou válkou v případě Leopolda Hilsnera v Čechách, měl snad v každé zemi svou živnou půdu. Vznikala stále větší potřeba nalezení nějakého útočiště pro ty, kteří byli permanentně po generace vystavováni nějakým formám útlaku nebo opovržení. Někteří Židé našli svou útěchu v naději na vytvoření své vlastní národní domoviny, v níž by všechny výše zmiňované obtíže přestaly jednou provždy představovat překážku k rozvinutí plnohodnotného života nejen pro žijící, ale také pro jejich potomky.

Tato naděje a touha Židů dostala své politické vyjádření v sionismu, o kterém se Teddy Kollek, starosta Jeruzaléma v letech 1965-1993, zmiňuje jako o jediném „ismu“, který se v dějinách osvědčil, byť se to neobešlo bez velkých obtíží¹. Skutečnost, že jednou bude existovat samostatný židovský stát, se ještě v prvních letech po Druhé světové válce zdála mnoha lidem i samotným Židům jako nesplnitelný sen. Vždyť Palestina, která se měla stát vyvolenou zemí, byla ze všech stran doslova obklíčena nepřátelsky smýšlejícími národy, které svůj nesouhlas se vznikem židovského státu i nenávist k Židům otevřeně hlásaly a hrozily, že ještě v zárodku pokus o jeho vytvoření nadobro zadusí.

Možná to bylo ale právě vědomí zoufalého postavení, které Židům dodalo odvahu i vytrvalost k dosažení vysněného cíle. Do jaké míry ale byly tyto faktory určující pro vznik Izraele? Jakým způsobem se na tomto úspěšném procesu podílely tehdejší světové mocnosti? Odpovědi na tyto i další související otázky lze hledat v první části předkládané práce, která se bude věnovat okolnostem vzniku židovského státu.

Druhá část práce bude zaměřena především na podíl československé pomoci na zajištění vojenské obrany Izraele. Předmětem zkoumání se stane politická role Československa v procesu uznání nezávislosti tohoto státu, ale také

---

¹ Krupp 1999, 9.

průběh samotných operací zajišťujících přepravu vojenské techniky a výcvik izraelských vojáků-dobrovolníků. Práce si klade za cíl též ukázat rozsah této pomoci i to, jaký význam měla pro vznik židovského státu.

K tématu první kapitoly existuje nepřehledné množství českých i cizojazyčných publikací. Data k druhé kapitole budou čerpána, kromě sekundární a primární literatury, také z archivních dokumentů a původních záznamů. Archivní materiály byly podrobeny analýze, která přinesla k tématu nové poznatky a přispěla ke zpřesnění dat uváděných v sekundární literatuře. Díky veškeré agendě, dochované v archivech z konce čtyřicátých let, máme k dispozici záznamy o mnohých akcích i jejich průběhu. Bohužel se nám nedochovaly záznamy o jednáních československých politiků ve věci československých dodávek do Izraele a rovněž o akci DI, které byly po jejím odhalení zničeny.

Hodnocení pramenů a literatury

Prameny k této tematice jsou v České republice z větší části poměrně dostupné. Existuje celá řada publikací, které se věnují vzniku a dějinám Izraele, případně se zaměřují v širším záběru na dějiny Blízkého východu. Mezi těmito knihami jsou jak překlady děl zahraničních autorů (jde především o dějiny Izraele od Martina Gilberta², Paula Johnsona³, také Michaela Kruppa⁴, Howarda M. Sachara⁵, Ericha Ternera⁶, Blízkému východu se věnuje např. Bernard Lewis⁷ atd.), tak původní české publikace. Martin Čejka⁸ napsal už více prací zaměřených na dějiny Izraele, časté využívání internetových zdrojů do jisté míry snižuje hodnotu jeho knih pro seriózní historické bádání; z dalších českých autorů jmenujme alespoň Jana Zouplnu⁹, nebo Vladimíra Nálevku, který pojednával o arabsko-izraelském konfliktu v díle „Světová politika ve 20. století“, či Karla Durmana a jeho knihu „Východ ve světové politice 1918-1945“.

Cizojazyčné materiály k historii izraelského státu jsou dostupné z velké části v pražské Národní knihovně, mnohé můžeme najít např. i v Moravské zemské knihovně v Brně a jinde. Této literatury je samozřejmě nepřeberné množství a české knihovny zdaleka nemohou poskytnout všechny tituly, proto se musí zájemce často obrátit na zahraniční knihovny. Ze zahraničních autorů jmenujme za všechny snad alespoň Colina Shindlera¹⁰ Ilana Pappé¹¹ či Marka Tesslera¹².

Téma druhé poloviny práce už nabízí v rámci České republiky větší pestrost informačních zdrojů, kromě sekundární literatury lze totiž získat značnou část autentických poznatků o československé pomoci Izraeli také v archivech (z

---

² Gilbert 2002.

³ Johnson 1995.

⁴ Krupp 1999.

⁵ Sachar 1999.

⁶ Terner 1991.

⁷ Lewis 1997.

⁸ Čejka 2007.

⁹ Zouplna 2007.

¹⁰ Shindler 2008. Kromě Národní knihovny lze Shindlerovu knihu sehnat ještě v Ústavu pro mezinárodní vztahy, který se nachází rovněž v Praze.

¹¹ Pappé 2006.

¹² Tessler 1994.

tohoto hlediska je důležitý Archiv bezpečnostních složek a Státní ústřední archiv Praha). Mezi primární prameny patří také soubor dokumentů Československo a Izrael v letech 1945-1956¹³ vydaný kolektivem autorů, ale ještě další publikace poskytující prvotní data k různým dílčím událostem (např. kniha proslovů Jana Masaryka¹⁴ aj.).

Sekundární literatura k otázce československo-izraelských vztahů ve čtyřicátých a padesátých letech dvacátého století je celkem hojná. Obecně se tímto tématem zabývá především kniha Moshe Yegara¹⁵, ale také části sborníků *The Jews of Czechoslovakia* nebo *Where Cultures Meet: the Story of the Jews of Czechoslovakia*¹⁶. Dostatek informací týkajících se vojenské pomoci Československa Izraeli poskytují také publikace a články autorů Merava Halperina¹⁷, Zdeňka Klímy¹⁸, Karla Hellebranda, Vladislava Radiny¹⁹ a dalších, což je dáno v některých případech zřejmě obecně zvýšenou oblíbeností knih s válečnou tematikou u čtenářů – i přes svou snahu oslovit i laickou veřejnost čerpají tyto knihy z kvalitních zdrojů, jak dokazuje jejich bohatá bibliografie.

---

¹³ Bulínová et al. 1993.

¹⁴ Masaryk 1945.

¹⁵ Yegar 1997.

¹⁶ Berger 1990.

¹⁷ Halperin 2008.

¹⁸ Klíma 1995.

¹⁹ Hellebrand 1992; Hellebrand & Radina 1994.

1 Historické okolnosti vzniku izraelského státu

Blízký východ definuji jako území rozprostírající se od Egypta, přes státy ležící na Arabském poloostrově, kde se nachází Saúdská Arábie, Spojené arabské emiráty, Jemen a další, dále přes Izrael, Libanon, Jordánsko, Sýrii, Irák až po Írán a Turecko.²⁰ Celá tato oblast je v dnešní době považována za jednu z nejbouřlivějších na světě.²¹

1.1 První roky mandátu

Území dnešního Izraele spadalo na počátku 20. století pod vládu Osmanské říše. Neoplývalo ani bohatstvím, ani úrodnou půdou, i tak se zde většina obyvatelstva věnovala zemědělství. Zemědělská půda byla rozdělena mezi feláhy (tímto pojmem jsou v blízkovýchodní oblasti označováni rolníci), kteří podléhali vlivným rodinám, jako například Našašibské dynastii či dynastii al-Husajní.²² Vztah obou těchto sociálních složek založený na principu patron – klient, znamenal výhodu pro patrona, jenž obdržel majoritní část zemědělské produkce, zatímco klientovi (zmiňnému feláhovi) zůstávalo minimum.²³

Kromě už zmiňovaného zemědělství, které tvořilo hlavní pilíř ekonomiky, zde prakticky neexistovaly žádné další instituce zajišťující základní potřeby obyvatelstva a společnosti, nemůže být řeč ani o fungujícím školství nebo

---

²⁰ K tomuto zeměpisnému vymezení Blízkého východu, podle něhož se budeme řídit v této práci, je třeba podotknout, že bývá v různých kontextech chápáno odlišně a pojem „Blízký východ“ bývá z tohoto důvodu poměrně často používán dost vágně a nepřesně. Podle některých měřítek sem mohou být řazeny v širším pojetí všechny severoafrické státy přes výše jmenovaná území až dokonce po Zakavkazí. S takovým širším pojetím se lze setkat např. v kontextu diplomatických záležitostí Spojených států. *Near Eastern Affairs: Countries and Other Areas*, online: <http://www.state.gov/p/nea/ci/> [cit 2011-05-15]. V této práci se budeme ovšem přidržovat výše uvedeného užšího zeměpisného vymezení.

²¹ Důvodů tohoto neutěšeného stavu na Blízkém východě je více, jen těžko můžeme rozhodovat o tom, který z nich je důležitější, ale mezi hlavní problémy patří, že se zde střetává několik náboženských kultur, osudy různých národů s jejich historií a tradicemi – dobře to vystihl B. Lewis ve své knize *Dějiny Blízkého východu* titulkem „Průsečíky civilizací“ (Lewis 1997, 125). Kromě zapříčiněného nepřátelství mezi Židy a Araby, které však není ani zdaleka tak odvěké, jak by si mohl leckterý člověk dnes představovat (Čejka 2007, 7-9), existuje i velká rivalita mezi Araby samotnými, jejíž příčinou bývají často jak mocenské zájmy, tak třeba i odlišná náboženská stanoviska.

²² Shindler 2008, 32.

²³ Tessler 1994, 212.

zdravotnictví, stejně tak dopravní síť byla nulová. Území Palestiny tedy nebylo nijak výjimečné po ekonomické stránce. Velký vliv zde mělo náboženství.

Po První světové válce se Osmanská říše rozpadla a podle původních slibů Britů měli dostat Arabové, kteří bojovali po jejich boku proti Turkům, svobodu²⁴. Jak se ale ukázalo později, Britové vždy počítali spíše s tím, že jejich arabským spojencům nebude dána úplná nezávislost, dokonce na tuto věc, že by mohli dát Arabům svobodu, pohlíželi s jistým opovržením.²⁵

Rozdělení sfér vlivu mezi Francii a Velkou Británií se ujednalo již v roce 1916 tajnou Sykes-Picotovou dohodou.²⁶ Poválečná Pařížská mírová konference²⁷ nepřinesla žádné definitivní změny; o rozdělení teritorií se rozhodlo na konferenci v San Remu roku 1920. Velká část provincií zaniklé Osmanské říše byla rozdělena do pěti mandátních území, která připadla Velké Británii (jednalo se o Mezopotámii = dnešní Irák a Palestinu, z níž se roku 1921 vyčlenilo Zajordánsko) a Francii (které připadla Sýrie, z níž se vyčlenil roku 1925 Libanon).²⁸ Palestina dostala zvláštní mandátní status s potvrzením Balfourovy deklarace²⁹ z roku 1917. Velká Británie se deklarací zaručila, že v Palestině umožní vytvoření národní domoviny pro Židy a zachování práv místnímu obyvatelstvu.³⁰ Dne 24. července 1922 byla Británie pověřena Společností národů mandátem nad Palestinou, jenž byl následně schválen i Kongresem Spojených

---

²⁴ Tato garance se týkala ovšem jen těch Arabů, kteří podléhali králi Husajnovi z rodu Hášimovců (ten mj. ovládal Mekku a Medínu). Podle dopisů, které emíru Husajnovi poslal sir McMahon, vysoký britský komisař v Egyptě, se Arabové domnívali, že k slíbenému arabskému státu bude patřit také Palestina. Když však byl nad ní vyhlášen 5. května 1920 britský mandát, vnímali to jako hanebnou zradu ze strany Velké Británie. (Termer 1991, 51). Území Sýrie připadlo podle Sykes-Picotovy smlouvy (o ní bude ještě v této kapitole podrobněji pojednáno) Francii, proto když zájem o přidělení tohoto území projevil Husajnův syn Fajsál, byla mu Sýrie odepřena. Samostatný arabský stát v Sýrii pak sice opravdu vznikl, ale Francouzům se ho podařilo podrobit. (Čejka 2007, 35).

²⁵ Zouplna 2007, 24.

²⁶ Zouplna 2007, 20.

²⁷ Vystoupili zástupci arabského i židovského etnika. Za arabskou část byl Fajsál a za židovskou Weizmann.

²⁸ Tessler 1994, 157.

²⁹ „Vláda Jeho Veličenstva pohlíží příznivě na zřízení národní domoviny pro židovský lid v Palestině a co nejdříve se přičiní, aby usnadnila dosažení tohoto cíle, přičemž se jasně rozumí, že nebude učiněno ničeho, co by mohlo porušit občanská a náboženská práva existujících nežidovských společenství v Palestině, či práva a politický statut Židů v jakékoliv zemi“.

³⁰ Zouplna 2007, 22.

států. Ve stejném roce Britové vydali Churchillovu³¹ Bílou knihu, podle níž byla Palestina rozdělena do 15 okrsků – devíti muslimských, tři křesťanské a tři židovské. Každý takový okrsek měl své představitele, kteří tvořili Radu, která měla řešit otázky přistěhovalectví apod.³² Zmiňovaná Churchillova Bílá kniha z roku 1922 deklarovala též zcela jednoznačně právo Židů na území Palestiny. Židovská agentura byla uznána jako poradní orgán především v ekonomických, sociálních a dalších oblastech. Přistěhovalectví se povolovalo jen v omezené míře, a to tak, aby mohla palestinská ekonomika absorbovat nově příchozí.³³

Potvrzením deklarace samozřejmě vyvstaly problémy. Arabské etnikum se rozdělilo na dva tábory – první v čele s Fajsalem chtěl vytvořit Arabské království, kde by bylo místo i pro židovskou část obyvatelstva. Naproti tomu druhý zastával rezolutní odmítnutí židovské přítomnosti.³⁴ Sionistické názory se ubíraly mnoha směry. Jedna část tvrdila, že Palestinci by měli souhlasit s přítomností Židů a že bez jejich souhlasu nelze podnikat další kroky. Další věřili v ideál postupného začlenění Židů mezi arabské etnikum. Kromě těchto dvou konsenzu otevřených názorů měl ovšem nemalou podporu také zcela radikální postoj, který naprosto ignoroval arabská práva a v rámci britské samosprávy preferoval jednoznačnou integraci židovské populace.³⁵

Velká Británie se ujala svého mandátu, aniž by ale komisaři byli znali situace či poměrů v Palestině. Svými kroky v prvních letech mandátu způsobili mnoho škod a nesvárů. Již během První světové války Velká Británie svou podporou přistěhovalectví Židů do Palestiny vyvolala velké spory. Tito nově příchozí Židé neměli v rámci Palestiny lehkou situaci, jelikož přicházeli ze zemí s vysokou životní úrovní do zcela neznámých, nehostinných podmínek s velice nízkou životní úrovní. Mentalita Židů byla rozdílná, ať již bereme v potaz jejich náboženství či kulturní zvyklosti. Jediné, co židovské etnikum vzájemně

---

³¹ Winston Churchill jako ministr kolonií.

³² Tessler 1994, 172.

³³ Gilbert 2002, 65.

³⁴ Tessler 1994, 167.

³⁵ Tessler 1994, 168.

spojovalo, byla stejná historie. Mnoho příchozích se během krátké doby rozhodlo vrátit zpět do zemí, z nichž přišli.

Problémy měli nejčastěji příslušníci chudších vrstev,³⁶ neboť neměli žádný kapitál na nákup pozemků a jiná možnost jim nebyla poskytnuta. Tito Židé se většinou nechali najímat jako levná pracovní síla. Nezaměstnanost rostla, a proto se Sionistická organizace ve druhé polovině dvacátých let snažila podporovat vznik továren a další rozvoj zemědělské produkce.³⁷ Židé s kapitálem začali nakupovat pozemky od vlivných arabských rodin.³⁸

Během přílivu prvních Židů do Palestiny docházelo k jejich separaci od Palestinců, především co se týče základních společenských institucí. Zpočátku si Židé i Palestinci například odděleně zřizovali své vlastní školy³⁹ nebo banky.⁴⁰

Po převzetí mandátu začala britská administrativa v Palestině budovat infrastrukturu. Celé mandátní území spadalo pod britského komisaře a jeho byrokratický aparát. Byla zřízena Poradní komise, kde zasedalo 10 britských, 4 muslimští, 3 křesťanští a 3 židovští úředníci. Po stvrzení mandátu se stala partnerem britské administrativy tzv. Židovská agentura, reprezentující představitele sionistického hnutí v Palestině. Vznikl také Vrchní rabinát a Nejvyšší muslimská rada. Vládní vyhláška z roku 1922 zřídila soudy pro jednotlivé náboženské komunity, avšak zatímco muslimské měly na rozdíl od židovských téměř neomezené pravomoci; židovské mohly rozhodovat pouze v otázce sňatků, rozvodů, výživného a poslední vůle.⁴¹

---

³⁶ Většina přistěhovalců přicházela do Palestiny za lepšími životními podmínkami. Na rozdíl od USA bylo pro ně jednodušší a hlavně mnohem levnější začít nový život právě v Palestině. Avšak až 75% přistěhovalců žilo v chudobě. (Shindler 2008, 18,19).

³⁷ Tessler 1994, 189.

³⁸ Pappé 2004, 57.

³⁹ Co se týče vzdělávacího systému, tak byl pod patronací Osmanské říše. Školy byly volně přístupné chlapcům a dokonce se objevovaly i dívčí školy, kdy nejvýznamnější byla v Jeruzalémě. Postupem času však přebírali kontrolu nad školami misionáři. V roce 1914 bylo 95 základních škol a 3 střední školy po vzoru francouzského lyceé. V Palestině vyučovalo zhruba dvě stě učitelů a měli na starost skoro 9 000 žáků, z nichž bylo 10% dívek. Během I. světové války byl v rámci vzdělávání chaos, ale po válce se ujali vzdělávacího systému elity Palestinců a židů. (Pappé 2004, 60).

⁴⁰ Banky vznikaly v Palestině již na přelomu 19. a 20. století, ale jednalo se pouze o arabské instituce. S příchodem imigrantů se začaly objevovat i židovské banky, i když bylo možné ukládat peněžní prostředky též u soukromých osob. (Pappé 2004, 57).

⁴¹ Zouplna 2007, 29.

1.2 Sionismus a organizační struktura

Sionismus formovaly dva faktory – na jedné straně potřeba bezpečí a na straně druhé specifické sionistické ideologie. Prvořadým cílem bylo zajištění existence Židů a jejich integrace do společnosti. Ne vždy bývá hodnocení sionismu a jeho role, kterou hraje při vytváření atmosféry v palestinsko-izraelském konfliktu, jednoznačné, ale v roce 1948, zvláště v souvislosti s utrpením Židů během Druhé světové války, byl jeho obraz v očích široké veřejnosti spíše pozitivní.⁴² Samotný holocaust neměl na uznání izraelského státu žádný přímý vliv, přesto je ovšem třeba přiznat, že tato čerstvá historická zkušenost se nepochybně podepsala na rozhodování mnohých představitelů v procesu řešení blízkovýchodního uspořádání. Tendence Židů k navrácení do domoviny se objevovaly již od počátku 17. století,⁴³ ale nikdy se neuvažovalo pouze o jediném možném území pro její umístění, ve hře byly také země jako Austrálie, Uruguay, Argentina, Aljaška a další.⁴⁴

Sionismus jako takový zdaleka netvoří jednotné hnutí a jelikož jeho stoupenci žili rozptýleni téměř po celém světě, existovaly mezi nimi značné kulturní a sociální rozdíly. Zakladatelem moderního sionismu byl Theodor Herzl (1864-1904), kterého lze charakterizovat jako pragmatika s utopistickými tendencemi. Jeho přáním sice bylo vytvoření židovského státu, ale ani on nikdy nemluvil o tom, že by k tomu mělo dojít na území Palestiny. Herzl měl samozřejmě odpůrce, mezi nimiž vynikali představitelé východního sionismu, jako například Mores Hess či Leon Pinsker.⁴⁵ Pozdějším významným kritikem Herzlovy ideologické koncepce byl například Chaim Weizmann. O Herzlovi se vyjadřoval jako o naivním člověku, jehož osobnost i přesto oplývá velkou silou.⁴⁶ Za asi největší Herzlův přínos lze pokládat to, že probudil v Židech vědomí jejich národní identity.⁴⁷ Na počátku 19. století se objevují i tendence nahrazovat

---

⁴² Shindler 2008, 10.

⁴³ Shindler 2008, 11.

⁴⁴ Shindler 2008, 12.

⁴⁵ Shindler 2008, 13.

⁴⁶ Shindler 2008, 14.

⁴⁷ Shindler 2008, 14.

judajismus nacionalismem. Tato situace nakonec vyústila ve schizma, které se projevilo tím, že Weizmann založil Demokratickou frakci, která se mimo jiné stavěla záporně třeba k Herzlovým snahám vytvářet židovskou domovinu mimo Palestinu. Demokratickou frakci pak výstižně charakterizuje Weizmannův názor, že sionismus nelze praktikovat bez judaismu. Protipólem Demokratické frakce byla nacionalistická strana Agudat Jisra'el, která se stavěla k sionismu s odporem. Jejím výrazným představitelem byl v roce 1924 zavražděný Isreal de Haan.⁴⁸

Dalším významným představitelem sionismu byl Ben Gurion, který upřednostňoval sovětský model státu. Zvláštní roli zde sehrála organizace Histadrut (Všeobecná konference židovských pracujících), která byla pro Guriona velmi důležitým sociálně-politickým nástrojem. Jejím hlavním úkolem totiž bylo „zajištění práce, družstevního zásobování, učňovského školení a vzdělávání“. Ben Gurion věřil, že „její členové jsou ‚armáda práce‘, která spasí zemi“.⁴⁹

V Palestině působili sionističtí vyjednavací, kteří se snažili navázat přátelské kontakty s arabskou stranou. Jednalo se například o Artura Ruppina, který prosazoval binacionální ideu, tedy soužití Židů s Araby.⁵⁰ Mnozí z nich se dokonce dostali do vesnic, kde vedle sebe bez nejmenších problémů žili Židé s Palestinci, nechyběla víra v to, že se tyto vztahy budou ještě více prohlubovat. Představitelem opačného názoru byla například skupina Neturej Karta⁵¹, která se pomocí demonstrací snažila zvrátit vznik samostatného státu Izrael.⁵²

Nejvýznamněji sionismus reprezentovala v roce 1897 založená Sionistická organizace, jež se zprvu zasloužila o legální imigraci Židů do Palestiny. Od roku 1901 se každý rok pořádal sionistický kongres, na němž se řešila tzv. židovská otázka.⁵³ V rámci organizace byla ustavena Palestinská Sionistická Exekutiva, která měla za úkol spolupracovat s britskou správou v Palestině. Vznikla také Komise, která zastávala některé funkce Sionistické organizace v době mezi

---

⁴⁸ Shindler 2008, 15; Gilbert 2002, 67.

⁴⁹ Krupp 1999, 79-80; Gilbert 2002, 61.

⁵⁰ Tessler 1994, 182.

⁵¹ Skupina Neturej Karta byla odnoží Agudat Jisra'el, později proti své mateřské organizaci stála v opozici.

⁵² Tessler 1994, 183.

⁵³ Zouplna 2007, 46.

jednotlivými sionistickými kongresy. V čele Sionistické organizace stál pak prezident, jímž se na prvním kongresu stal sám zakladatel sionismu Theodor Herzl (1897-1905).⁵⁴

Další organizací, která prosazovala sionistické cíle, byla Židovská agentura (Jewish Agency), která měla spolupracovat s britskou mandátní správou, ustanovena byla 16. sionistickým kongresem roku 1929. Této organizaci předcházela Palestinská sionistická exekutiva. Nově ustanovená rozšířená organizace (tzn. rozšířená o nesionistické členy) měla za úkol dohlížet nad usazováním imigrantů, územním plánováním nebo budováním kulturních institucí.⁵⁵

Organizační struktura židovského etnika na území Palestiny se datuje již od roku 1920, kdy vznikla Histadrut⁵⁶ a o rok později Hagana⁵⁷.

---

⁵⁴ Prvními prezidenty Sionistické organizace byli po Herzlově smrti postupně: *David Wolffson* (Cologne) – 1905-1911, *Otto Warburg* (Berlín) – 1911-1920, *Chaim Wezemann* (Londýn) – 1920-1931, *Nahum Sokolow* (Londýn) – 1931-1935, *Chaim Wezemann* (Londýn) – 1935-1936, *Chaim Wezemann* (Jeruzalém) – 1936-1946. (Tessler 1994, 193).

⁵⁵ Zouplna 2007, 52.

⁵⁶ Generální unie židovských pracovníků v Palestině. Zpočátku měla organizace zhruba 4 400 přívrženců, avšak jejich počet se každým měsícem zvyšoval. InSTITUTE pomáhala židům hledat práci, ale rovněž se starala o lékařskou péči a vzdělání.

⁵⁷ V podstatě ilegální jednotky, které vznikly na ochranu židovských vesnic, jelikož britská správa se nechtěla zapojovat do konfliktů. Svůj oficiální status získala Hagana až po 2. světové válce. (Gilbert 2002, 61).

1.3 Arabský nacionalismus a organizační struktura

Sionisty spojoval jeden cíl – zajištění bezpečí v Palestině, v tomto směru představoval velký problém arabský nacionalismus, jehož počátky se datují už do 19. století, avšak v plné síle se projevil až po mladoturecké revoluci. Za jeho zakladatele můžeme považovat Džamáluddína Afgháního. Roku 1905 zveřejnil arabský nacionalista Nádžib Azouri tezi, že sionismus a arabský nacionalismus jsou předurčeny k boji, dokud z nich jeden nevyhraje. Nacionalisté zprvu připouštěli možnou arabsko-židovskou spolupráci, Židé byli v zemi vítáni jako hosté, nikoliv jako nepřátelé, bylo jim rovněž povoleno volně praktikovat náboženství.⁵⁸

Většina Palestinců (cca 89 %) byli sunnitě a zbývající část křesťané. Výjimečné nebyly ani muslimské sekty, například drúzové.⁵⁹ Většina muslimské populace žila ve vesnicích a pouze čtvrtina ve městech. Majoritní skupinu ve městech tvořili křesťané. K nejvýznamnějším křesťanským městům patřila Jaffa, Haifa a Jeruzalém, zatímco k muslimským Gaza, Hebron či Nablus.⁶⁰

Ekonomika byla v rukou nejvýznamnějších arabských rodin, jež profitovaly z velkého pozemkového vlastnictví. K modernizaci společnosti velmi napomohl britský mandát. Zakládaly se podniky, začaly se budovat komunikace, nemocnice a zavedl se vzdělávací systém. Budovatelský rozvoj s sebou přinesl nová pracovní místa. V roce 1925 byla založena Palestinská pracovní společnost. Důsledkem tohoto vývoje byla zvýšená migrace do měst, změny v mentalitě a ze vztahu patron-klient se postupně rodil vztah zaměstnavatel-zaměstnanec.

Politické strany se scházely na Palestinském arabském kongresu. Vznikla Palestinská arabská exekutiva se sídlem v Haifě, v níž měl své zástupce každý ze 7 palestinských distriktů, dva zástupce měli křesťané, zbývající byli muslimové. Do čela Palestinské arabské exekutivy byl zvolen prezident Músa Kázim al-Husajní (v roce 1920⁶¹), který v té době zastával také úřad jeruzalémského

---

⁵⁸ Shindler 2008, 23.

⁵⁹ Tessler 1994, 211.

⁶⁰ Pappé 2004, 79.

⁶¹ Músa Kázim al-Husajní setrval v čele Palestinské arabské exekutivy až do roku 1928.

starosty.⁶² Další významnou organizací byl Muslimský koncil, podporovaný Brity. Hlavní slovo zde měl Hádždž Amín al-Husajní, který byl prohlášen za muftího jeruzalémského⁶³. Al-Husajní díky svému úřadu získal možnost podporovat snahy palestinských Arabů zamezit židovské přistěhovalectví a další ústupky z britské strany, k čemuž využíval násilných útoků, ačkoli byl původně zvolen do své funkce přesně z opačného důvodu, tj. aby byli Arabové utišení a aby byly zmírněny protižidovské tendence. Podmínky pro nové židovské přistěhovalce byly v důsledku této situace velmi špatné.

Mezi arabskými klany ve třicátých letech 20. století začaly vyrůstat spory. Klan Našašibi se nehodlal smířit s tím, že muftí je z rodu Husajnů. Nejvýznamnější příslušník klanu Našašibi, Raghíb al-Našašibi, zastával v letech 1920-1934 úřad jeruzalémského starosty. Klany Husajní a Našašibi rozštěpovaly svými sváry arabskou jednotu, zatímco klan Husajnů se stavěl k židovskému přistěhovalectví zcela radikálně, Našašibové byli nakloněni kompromisnímu řešení.⁶⁴ Spory mezi klany trvaly až do konce třicátých let, kdy al-Husajní založil Vyšší arabské společenství, jež mělo hrát prim v rámci Palestiny.⁶⁵ Nakonec zasáhla britská autorita a prohlásila Společenství za ilegální a Husajní musel uprchnout do Libanonu. Jedinou organizací, která poté reprezentovala zájmy palestinských Arabů, se stala Národní obranná strana, za níž stála rodina Našašibi.⁶⁶

---

⁶² Tessler 1994, 222.

⁶³ Jeruzalémský muftí je nejvyšším duchovním v zemi. (Gilbert 2002, 63).

⁶⁴ Tessler 1994, 224.

⁶⁵ Pappé 2004, 103.

⁶⁶ Tessler 1994, 228.

1.4 Situace se vyhrocuje

Dvacátá a třicátá léta se nesla ve znamení neustálých konfliktů Palestinců se židovskými přistěhovalci. Palestinci se jednoznačně postavili proti novým imigrantům. Hlavním důvodem bylo nejen skupování půdy, ale Palestinci se obávali také možných negativních dopadů na svou kulturu (např. možných změn tradic). Navíc židovští imigranti byli poměrně často na docela vysoké ekonomické úrovni.⁶⁷ Na konci třicátých let se situace vyhrotila natolik, že docházelo k častým ozbrojeným střetům a k nárůstu útoků na židovské osady. Napětí se vyhrotilo ve třicátých letech, kdy si arabské elitní rodiny uvědomily rozsah rozšiřování vlivu Židů a jejich rostoucí ekonomiky. Britský postoj v celé záležitosti byl velmi problematický. Tím, že se Britové snažili neustále vycházet vstříc oběma stranám, tj. Židům i arabským nacionalistům, o nichž navíc bylo známo, že jsou vnitřně nejednotní a že si kladou často rozporuplné požadavky, podnítili v celé společnosti zvýšený nárůst radikalizace.⁶⁸

V této atmosféře se také začaly množit teroristické útoky.⁶⁹ Po povstání Palestinců proti Židům v roce 1929, kdy vznikla Židovská agentura, se britská politika rozhodla stranit Arabům, i když skutečnosti nasvědčovaly tomu, že je to nespravedlivé. Byly vytvořeny celkem dvě britské vyšetřovací komise, z nichž ta druhá nakonec dospěla k názoru, že v Palestině už není žádný prostor pro další přistěhovalce kvůli údajnému nedostatku půdy.⁷⁰ Tehdejší britský, antisionisticky smýšlející komisař lord Passfield shrnul závěry této komise do další Bílé knihy, která byla vydána v roce 1929 a následně schválena britským předsedou vlády Ramsayem MacDonaldem.⁷¹ Passfieldova Bílá kniha znamenala omezení migrace a prodeje půdy⁷². Tento krok samozřejmě rozpoutal další vlnu protestů, a ačkoli byla vzápětí Bílá kniha zase odvolána, k žádnému pokroku v řešení konfliktu to stejně nevedlo.

---

⁶⁷ Shindler 2008, 33.

⁶⁸ Krupp 1999, 88-89.

⁶⁹ Shindler 2008, 35.

⁷⁰ Gilbert 2002, 77-79.

⁷¹ Tessler 1994, 240.

⁷² Židé mohli získat jen tu půdu, která nikomu nepatřila a státní půda byla přidělena bezzemkům. (Zouplna 2007, 35-36).

Ve třicátých letech se ukázal být problém židovského přistěhovalectví do Palestiny v souvislosti s narůstajícími protižidovskými tendencemi v Evropě ještě palčivější. Teprve v roce 1937 svolaná Peelova komise poukázala na to, že se Palestina díky židovské imigraci na rozdíl od okolních arabských států začíná ekonomicky rozvíjet,⁷³ ale upozorňovala na problematické soužití dvou zcela rozdílných etnik. Komise ale reagovala jen na soužití uvnitř velkých měst a nikoliv na venkově, kde vedle sebe žili lidé bez větších obtíží. Dalším výsledkem komise, který lze pokládat za její nejvýznamnější přínos, bylo navržení rozdělení Palestiny, podle něhož měly vzniknout dva samostatné státy – židovský a palestinský.⁷⁴ Arabští představitelé na sebe nenechali s reakcí dlouho čekat a vydali prohlášení, že britská strana nemá žádné právo rozhodovat o rozdělení Palestiny. Nastala další vlna nepokojů. Situace se stále více vyhrocovala, zejména když se představitelé obou etnik sešli v Londýně a ani jeden z nich nechtěl sedět ve stejné místnosti, a tak komunikovali vzájemně pouze prostřednictvím písemných zpráv.⁷⁵ Krátce na to vypukla Druhá světová válka. V květnu 1939 vydala Peelova komise v pořadí již třetí Bílou knihu pod patronací koloniálního sekretáře Malcolma MacDonalda, jež zaručovala vyhlášení samostatného palestinského státu do deseti let. Nezávislý stát měly tvořit 3 oblasti – palestinská, židovská a území pod mandátní správou. Přistěhovalectví kniha omezila na 75 000 imigrantů v rámci pěti let a posléze úplně zastavila, což znemožnilo dosažení židovské většiny. Poté měla být arabské většině předána legislativní pravomoc.⁷⁶ Toto rozhodnutí mělo velký ohlas u palestinské části, zato pro Židy to představovalo velké zklamání a rozčarování. Židé pak začali nazývat MacDonaldovu Bílou knihu knihou Černou, znamenala pro ně velkou překážku ve snaze o vytvoření jejich národní domoviny.⁷⁷

---

⁷³ Gilbert 2002, 101.

⁷⁴ Tessler 1994, 242.

⁷⁵ Tessler 1994, 244.

⁷⁶ Zouplna 2007, 39.

⁷⁷ Gilbert 2002, 109.

1.5 Druhá světová válka

Druhá světová válka se nesla ve znamení útlaku Židů, kteří nesměli nakupovat půdu mimo vymezené území, jelikož země byla rozdělena do tří oblastí a jen v jedné z nich mohli Židé půdu obdělávat. Za války docházelo k ilegálním útěkům z Evropy. Objevovala se řada případů, kdy byly lodě s uprchlíky potopeny nacisty či nebyly vpuštěny do Palestiny, což stálo život tisíce Židů. Britská správa v Palestině nehodlala ustoupit. Židé se přesto snažili vyjít Velké Británii vstříc. Židé vydali prohlášení, v němž deklarovali svou pomoc imigrantům, zajištění židovské domoviny a hlavně pomoc Velké Británii ve válce všemi možnými prostředky, protože to byla i jejich válka.⁷⁸ Zpočátku v britském vojsku působilo až 19000 Židů, z toho 2000 žen; počet Židů v britské armádě rostl tehdy každým dnem.⁷⁹

Zatímco se oficiální židovská politika stavěla během Druhé světové války k Britům jako ke svým spojencům, protože od nich očekávala podporu svých zájmů, některá židovská uskupení stále odmítala respektovat takový vývoj v britsko-židovských vztazích. Vznikly tak vojenské frakce, které se vzpíraly podřídit velení tzv. Hagany, která představovala hlavní vojenskou oporu židovské (a současně probritské) politiky, tyto teroristické židovské organizace setrvaly v boji proti britské správě někdy až do konce války. Nejvýznamnějšími takovými skupinami byly Irgun a velmi radikální Lechi (známá též jako Sternova skupina).⁸⁰ V listopadu 1944 dva členové Lechi v Káhiře zabili britského komisaře Lorda Moyona. Tento krok samozřejmě zhoršil vztahy mezi Židy a Brity.⁸¹ Židé nemohli dál čekat na další vývoj pro ně dosud nepříznivých událostí spojených s poslední Bílou knihou, proto uspořádali konferenci v USA v New Yorku v květnu 1942. V rámci této konference byl přijat tzv. Biltmoreský program⁸², ve kterém byla odmítnuta politika MacDonalldovy Bílé knihy a bylo požadováno otevření imigračních bran do Palestiny a také vytvoření nezávislého

---

⁷⁸ Tessler 1994, 249.

⁷⁹ Tessler 1994, 250.

⁸⁰ Herzog 2008, 23.

⁸¹ Tessler 1994, 250.

⁸² Podle jména hotelu Biltmore, kde se tato newyorská konference konala.

židovského státu („Židovského společenství“). Ovšem v otázce, jak bude tento stát vypadat, se názory dvou hlavních představitelů sionismu, Weizmanna a Ben Guriona, rozcházejí. Zatímco Weizmannova koncepce, již můžeme označit jako „gradualistickou“, počítala s tím, že termín vzniku židovského státu zůstává otevřený, že příliv Židů do Palestiny bude nepřetržitý a postupně tak v této zemi vytvoří toto etnikum většinu, Ben Gurion prosazoval předložení maximalistických požadavků na vznik nového židovského státu, k němuž by mělo dojít v relativně krátkém časovém období.⁸³

Chaim Weizmann a Ben Gurion se snažili prostřednictvím mnoha vyjednávání zajistit podporu usnesením newyorského kongresu, nakonec měli možnost předložit je i Winstonu Churchillovi. Sám Churchill s určitou podobou rozdělení Palestiny už počítal, také celková nálada v britské politice byla v té době prosionisticky orientovaná. Během Druhé světové války se jim ještě nikde nepodařilo získat jednoznačnou podporu. Válka se také podepsala na posílení antižidovských nálad u Palestinců. Dokonce jeruzalémský muftí al-Husajní se sešel s významnými představiteli nacistického režimu a domluvil se s nimi na spolupráci při vyhlazování Židů. Tento plán, který byl projednáván už od listopadu 1941, nebyl nikdy realizován.⁸⁴

Ke konci války se poměry začaly měnit. Nejprve přišlo na řadu vytvoření nezávislých států jako Sýrie (dne 17. dubna 1946) či Libanonu (dne 31. prosince 1946). Palestinci očekávali, že se nezávislosti dočkají také, ale opak byl pravdou. Oblast Palestiny nadále zůstávala pod mandátem Velké Británie. Přístup k Židům se ve spojitosti s jejich válečnou tragédií ve světové politice začal sice rýsovat v jejich prospěch, ale když se stal novým britským ministrem zahraničí Ernest Bevin a oznámil, že bude pokračovat v politice Bílé knihy, zdálo se, že průlom migračních omezení Židů do Palestiny je stále ještě v nedohlednu.⁸⁵ Na politickém poli získali Židé mocného spojence – po smrti prezidenta Roosevelta, který ještě po jaltské konferenci sionisty odmítal, byl zvolen prezident Harry S. Truman, který naopak soucítil s židovskými uprchlíky a vyvíjel tlak na Brity

---

⁸³ Zouplna 2007, 40; Sachar 1999, 214-215.

⁸⁴ Tessler 1994, 253.

⁸⁵ Zouplna 2007, 43.

v otázce jejich imigrace. Truman byl mnohem vstřícnější k sionismu, a proto podporoval Židovskou agenturu, která se zasadila o vpuštění 100 000 Židů na půdu Palestiny. Válka Spojené státy na poli světové politiky výrazně posílila a ty se začaly o blízkovýchodní dění zajímat. Velký problém v jakémkoli postupu při jednáních dělala stále rostoucí agresivita ilegálních židovských jednotek. Extrémně radikální skupina Irgun zorganizovala akci, při níž vyhodila do povětří celé křídlo hotelu Král David v Jeruzalémě, kde se právě vyskytovalo mnoho příslušníků britské administrativy. Situace se ještě více vyhrotila, když po akci začali Britové zpřísnovat pravidla.⁸⁶

Vytvoření nezávislého židovského státu byl nakloněn také Stalin, jehož cílem nejspíš bylo snížení britského vlivu na Blízkém východě. Pro válkou zdecimovanou Británii byla država v Palestině už stejně dlouhodobě neudržitelná. (V této době ještě zaujímal v zahraniční politice Sovětský svaz prosionistickou pozici.)⁸⁷

---

⁸⁶ Gilbert 2002, 146.

⁸⁷ Johnson 1995, 506.

1.6 Izraelská nezávislost

V říjnu 1945 byl zřízen společný anglo-americký vyšetřovací výbor, který měl řešit nastalou situaci s uprchlými Židy po Druhé světové válce. Vydalo rozhodnutí o vpuštění dalších 100 000 Židů do Palestiny, zároveň upozornilo na nereálné soužití Palestinců s Židy.⁸⁸ Na konferenci v Paříži, na konci července 1946, předložili Židé návrh na vytvoření samostatného židovského státu, což jim bylo potvrzeno s tím, že dostanou adekvátní území. Takové rozhodnutí přineslo další palestinské demonstrace.⁸⁹

V červenci 1946 byl vytvořen Morrison-Gradyho plán. Podle něj se měla Palestina rozdělit do dvou autonomních částí, které jako celek měly tvořit jeden stát pod britskou správou. Tento plán pak byl na programu Londýnské konference o Palestině a snažil se nahradit původní mandát systémem britského pověřenectva, byl zamítnut.⁹⁰ Zhroucená britská ekonomika a vysoké náklady na armádu v Palestině donutily Brity v únoru 1947 odejít z Indie a předat řešení palestinské otázky OSN. Dne 15. května 1947 byla zřízena komise OSN pro Palestinu (UNSCOP), která čítala celkem jedenáct členů (patřilo k nim i tehdejší Československo).⁹¹ Tato komise přijela do Palestiny, aby posoudila situaci a rozhodla o budoucnosti země a v srpnu 1947 vydala prohlášení o rozdělení na stát Židů a stát Palestinců. Oba státy měly zůstat v ekonomické unii a Jeruzalém pod mezinárodní správou.⁹² Co se týče legislativy, komise navrhla dvoukomorový systém, v němž by byli stejným podílem zastoupeni jak Židé, tak Palestinci.

Dne 29. listopadu 1947 došlo k hlasování na půdě Společnosti národů. Proti vzniku samostatného židovského státu se vyslovilo 13 členů, 33 členů bylo pro návrh, 10 se jich hlasování vůbec nezúčastnilo. Arabská odvěta na sebe nenechala dlouho čekat. Dne 30. listopadu Arabové zaútočili na Židy ve velkých městech a situace přerostla ve válečný konflikt.

---

⁸⁸ Sachar 1999, 229.

⁸⁹ Tessler 1994, 257.

⁹⁰ Zouplna 2007, 43.

⁹¹ Austrálie, Kanada, Československo, Guatemala, Nizozemí, Indie, Írán, Peru, Švédsko, Uruguay a Jugoslávie (Gilbert 2002, 154-158).

⁹² Tessler 1994, 258.

Hádždž Amin al-Husajní svolal představitele tzv. Arabské ligy⁹³ do Káhiry a později do Bejrútu, kde se domluvili na válečném tažení.⁹⁴ Vojska Egypta, Sýrie, Libanonu a Iráku, Jordánska a Saúdské Arábie pak společně zaútočila na Izrael. Jejich problémem byla nejednotnost rozhodování a zájmů. Na rozdíl od Izraele měli sice značnou vojenskou zkušenost a vybavenost, i přes to dokázali Židé s pomocí ze zahraničí odrazit všechny útoky. Dne 14. května 1948 byla vyhlášena samostatnost Izraele. Ben Gurion při ceremonii přečetl Deklaraci izraelské nezávislosti. Ve svém projevu mj. vyzdvihl židovskou historii a zdůraznil význam genocidy Židů za Druhé světové války. Paradoxem této situace ovšem bylo, že i přes vyhlášení nezávislého státu se nadále bojovalo. A zatímco se v Tel Avivu slavila nezávislost, o pár kilometrů dál se jednotky Hagany snažily zamezit průniku arabských jednotek.⁹⁵ Došlo tak k další válce a snaze o obrat, avšak tyto pokusy byly neúspěšné. Do historických map byl zakreslen nový stát – Izrael.

---

⁹³ Arabská liga zahrnovala arabské země, které sobě byly navzájem zavázány pomocí politickou i ekonomickou a jejichž společným zájmem byla eliminace židovské přítomnosti v Palestině.

⁹⁴ Tessler 1994, 261.

⁹⁵ Shindler 2008, 33.

1.7 Situace před válkou

Palestinští Arabové se nehodlali smířit se vznikem nového státu a faktickému zabránění jejich území. Militantní skupiny se ujaly vedení boje proti Židům, v jejichž čele stanul muftí jeruzalémský Hadži Amín Al-Husajní.⁹⁶ Mnohem závažnější byl postoj britského vojska, které otevřeně vyjadřovalo nelibost k izraelskému boji za nezávislost. Velká Británie také dodávala zbraně do Iráku a Zajordánska⁹⁷. Po zrušení mandátu měla britská vojska opustit Palestinu do 15. května 1948. Svá vojska stahovala na území Iráku – tehdy se již vědělo, že se války také zúčastní. Nově vzniklý židovský stát měl být zničen a území Palestiny se mělo rozdělit mezi Egypt, Sýrii, Zajordánsko a Libanon.⁹⁸

Na straně Židů představovalo největší problém prakticky neexistující vojsko. Jeho roli mohla zčásti plnit jen Hagana, která v roce 1948 čítala na 21 000 mužů, kteří prošli pouze základním výcvikem a byli špatně vyzbrojeni.⁹⁹ V rámci Hagany se vytvořily jednotky Palmach. Jednalo se o úderné jednotky, v jejichž řadách byli vycvičeni pozdější velitelé izraelské armády jako například Chaim Bar Lev či Jicchak Rabin.¹⁰⁰ Při vyhlášení nezávislosti měli úderné jednotky Palmach asi 3000 žen a mužů a zhruba tisíc lidí v aktivní záloze. Dále na území Palestiny působila také Židovská osadní policie, která pomáhala nejen při obraně vesnic, jež byly velmi častým terčem útoků, ale také zajišťovala potřebnou komunikaci. Policie, řízená britskými důstojníky, byla financována ze zdrojů Židovské agentury. Počet policistů dosahoval 2000 mužů, ti byli vyzbrojeni jen lehkými zbraněmi. Další organizací působící na území Palestiny byla skupina Irgun. O ní již bylo uvedeno výše, že odmítala velení Hagany a vytrvávala v protibritské činnosti, nyní se poměry změnily a po vzniku Izraele zanikly i důvody pro její další samostatnou existenci. V jejích řadách bylo 2000-4000 bojeschopných mužů. Další muže mohla poskytnout Sternova skupina (Britové jí dali označení

---

⁹⁶ Hellebrand & Radina 1994, 5.

⁹⁷ „Britové rozdávali zbraně a munici našim bojovníkům na polích a v ulicích. Pro nikoho to nebylo tajemství“ (Sachar 1999, 257).

⁹⁸ Turner 1991, 89.

⁹⁹ Sachar 1999, 259.

¹⁰⁰ Chaim Bar Lev byl pozdějším náčelníkem generálního štábu a také ministrem, Jicchak Rabin pozdějším náčelníkem generálního štábu a ministerským předsedou. (Herzog 2008, 20).

Lechi), původně také s protibritským zaměřením¹⁰¹, která čítala 500-800 příslušníků.

Problematickou se stala také ochrana vesnic s nevýhodnou polohou, takto izolované vesnice se rozprostíraly v oblasti Galileje a také v oblasti Negevu. V jejich případě hrozilo zvýšené riziko, že jejich zásobování bude ohroženo arabskými útoky.¹⁰² Židovská agentura nechtěla na nic čekat, a tak již v polovině roku 1947 začala organizovat Haganu. Předseda agentury David Ben Gurion nechal vytvořit velitelství a vojenské plány přepokládaného vpádu arabských vojsk. Z jeho pohledu šlo o komplikovanou záležitost, jelikož byl stále pod britským dohledem, ale nutnost takového jednání byla nasnadě.

Prvotním úkolem bylo zajistit dostatečné vyzbrojení budoucích izraelských silových složek. Britové pod svým dohledem netrpěli ilegální držení zbraní, které bylo přísně trestáno. Ke kontrolám tohoto zákazu docházelo ale jen u Židů, respektive příslušníků Hagany, ale nikoliv u arabské části obyvatelstva. V roce 1947 měla Hagana k dispozici 900 pušek, 700 lehkých kulometů a 200 univerzálních kulometů s municí. Tato čísla byla velmi alarmující, zvláště když žádný jiný vojenský materiál k dispozici už nebyl. Letectvo také neexistovalo, nanejvýš lze zmínit jen letadla využívaná pro dodávku zásob do židovských osad, těchto letedel bylo jedenáct. Počet vojáků, který mohl být reálně mobilizován, nepřekračoval 15 000 osob.¹⁰³

Izrael disponoval leteckou složkou Hagany Šerut Avir založenou dne 10. listopadu 1947. Zpočátku měla jednotka sloužit pouze ke spojení, dopravě pošty a osob a zásobování, jeho funkce byla tedy především logistická. Letka měla k dispozici lehké stroje od soukromých vlastníků. Letci získávali zkušenosti v aeroklubech. První letci se stali velkými osobnostmi pozdějšího vývoje izraelského letectví, figurovali často ve velkých podnicích či působili na vedoucích pozicích ve vojenském odvětví.¹⁰⁴ Šerut Avir se přejmenoval na Chel

---

¹⁰¹ Herzog 2008, 23.

¹⁰² Herzog 2008, 17.

¹⁰³ Herzog 2008, 21.

¹⁰⁴ Hellebrand & Radina 1994, 5.

Ha' Avir dne 27. května 1948. Izrael měl k dispozici několik letišť, jako například Sde Dov, Dorot, Yavniel, Herzlyia, Ekron, Hatzor či Haifu.¹⁰⁵

Vojenská technika byla ve velmi alarmujícím stavu, což musela začít Židovská agentura rychle řešit. Nejdříve odjel Ben Gurion do New Yorku, kde vyjednal nákup přebytků amerických zbraní za milion amerických dolarů. Veškeré získané zbraně se rozebraly a poslaly do Palestiny, kde se uschovaly až do skončení britského mandátu.¹⁰⁶ Pomocnou ruku podalo Československo, které poskytlo nejdříve pušky a posléze letadla. První zásilka byla doručena dne 1. dubna 1947.¹⁰⁷

Co se týče arabské strany, ani ta nechtěla na nic čekat. Po vyhlášení nezávislosti Izraele se Arabská liga rozhodla zasáhnout a nedopustit vznik nového nezávislého židovského státu. Objevovaly se tendence zaútočit na Izrael ještě před vyhlášením nezávislosti. Lze jen spekulovat o tom, zda by k tomu skutečně došlo, kdyby arabská strana už tehdy věděla, jakými obrannými prostředky se Židé zajišťují.

Dne 7. října 1947 se sešla Arabská liga v libanonském městě Alay a zřídila vojenský výbor arabských států.¹⁰⁸ Do velení vojsk byl jmenován zajordánský král Abdalláha. Liga nebyla jednotná a nezdá se, že její členové vzájemně podezírali např. ze snahy získat pro sebe mocenskou převahu nebo jiné strategické výhody.¹⁰⁹ Pro arabská vojska by mohl hovořit fakt, že na rozdíl od Izraelců mohla budovat organizaci svých armád bez potřeby nějakého utajování a bez rizika nějakých sankcí za takové jednání. Ovšem již zmiňované problémy s nejednotným velením a upřednostňováním osobních zájmů před společným cílem tuto výhodu značně oslabovaly a jak se později ukázalo, arabská vojska nebyla schopná úspěšně dostat svému úkolu možná ani kvůli slabší morálce či dalším důvodům.

---

¹⁰⁵ Hellebrand & Radina 1994, 40.

¹⁰⁶ Sachar 1999, 259.

¹⁰⁷ Sachar 1999, 263.

¹⁰⁸ Sachar 1999, 257.

¹⁰⁹ Terner 1991, 84.

Spory uvnitř arabské strany se projeví už vznikem Arabské osvobozené armády. Arabskou legii, proti níž byla jako ochranný prvek postavena Arabská osvobozená armáda, vedl již zmiňovaný zajordánský král Abdalláh. Ostatní představitelé arabských států se obávali, že by mohli ztratit svůj vliv v jeho prospěch.¹¹⁰ Arabská osvobozená armáda měla hlavní sídlo v Damašku. Vojsko bylo složeno ze žoldnéřů ze Sýrie, několika Poláků, německých veteránů z jednotek SS, ale také jugoslávských muslimů a Čerkézů z Kavkazu. Dohromady čítala na 7 000 mužů.¹¹¹ Byla to armáda zformována kolem Velkého muftího Hadži Amín Al-Husajního¹¹². Arabská osvobozená armáda se mohla spolehnout na materiální podporu od Ligy arabských států¹¹³, z nichž se na této akci podílely především Egypt, Sýrie a Irák.¹¹⁴ Arabskou legii, kterou vedl král Abdalláh, organizoval veterán z První světové války Sir John Bagot Glubb. Legii tvořilo přes 10 000 mužů. Sýrie poskytla 8 000 vojáků, Egypt 5 000, Libanon 2 000 a Irák 10 000 mužů. Později ještě poskytla vojsko Saudská Arábie.¹¹⁵ Arabská strana měla k dispozici 128 letadel, z toho Sýrie vlastnila 20 letadel, Irák 23 a Egypt 85. Všechny tyto stroje pocházely z Itálie.¹¹⁶ Samozřejmě se vytvářela militantní hnutí, která neměla většího významu v rámci celé války, šlo o skupiny Najada a Futuwa¹¹⁷. Problémem bylo, že tato dvě hnutí prováděla atentáty pomocí výbušnin v Jeruzalémě. K tomu se využívalo zejména britských dezertérů, kteří se v uniformě britské armády dostali snadno i k hůře dostupným cílům.¹¹⁸

---

¹¹⁰ Herzog 2008, 26.

¹¹¹ Sachar 1999, 258.

¹¹² Hadži Amín Al-Husajní, který proslul zejména organizováním arabského povstání z roku 1936. Židé mu byli trnem v oku a hodlal je vyhladit a vypudit z Palestiny. Byl také jeruzalémským Velkým muftím.

¹¹³ Vznikla v roce 1945.

¹¹⁴ Herzog 2008, 24.

¹¹⁵ Herzog 2008, 25.

¹¹⁶ Hellebrand & Radina 1994, 56.

¹¹⁷ Skupiny Najada a Futuwa se snažily i o výcvik svých mužů, ale spíše pro guerillový způsob boje.

¹¹⁸ Mezi největší atentáty bývá řazen např. výbuch budovy Palestine Post (dnešní Jerusalem Post, 1. února 1948), při němž zemřeli čtyři lidé, a výbuch v Ben Jehudově ulici (22. února 1948), jehož výsledkem bylo 52 mrtvých a 130 raněných. (Terner 1991, 89-90).

Když tedy zhodnotíme situaci obou stran izraelsko-arabského konfliktu, jaké byly jejich šance na vítězství a jakými prostředky disponovaly pro dosažení tohoto cíle, tak budeme muset uznat, že většina skutečností hovořila pro vítězství Arabské ligy, a to hned z několika důvodů. Za prvé Arabové měli materiálně zajištěné vojsko, počínaje zbraní pěchoty, konče u dělostřelectva a tankových praporů. Dále to bylo vycvičené a organizované vojsko. V neposlední řadě hrála svou významnou roli také strategická poloha, protože Izreal se fakticky ocitl v arabském obklíčení. Proti tomu všemu stálo izraelské vojsko sestavené vesměs z civilistů a hlavně bez materiálních dodávek a v podstatě bez vojenského materiálu. Toto vše na počátku konfliktu hrálo do karet Arabské lize.

1.8 Průběh války

K ozbrojeným srážkám docházelo v Palestině již dříve ve třicátých a čtyřicátých letech. Nejbouřlivější oblasti se nacházely především v okolí města Haify, dále v Negevu a hlavně v samotném Jeruzalémě, na jehož území vedle sebe žijící židovské a arabské obyvatelstvo cítilo stejná historická práva. Zřejmě nejbrutálnější útočná akce ze strany Židů proběhla dne 9. dubna 1948, kdy židovské oddíly napadly palestinskou vesnici Dejr Jásín. Došlo k zmasakrování až 250 obyvatel, což rozpoutalo řadu konfliktů. Arabské jednotky na svou reakci nenechaly dlouho čekat a zmasakrovaly židovský konvoj lékařů, který nechaly uhořet zaživa v pancéřovaných vozech.¹¹⁹ Docházelo i k dalším ozbrojeným srážkám, kdy začaly být používány také zbraně z Československa.¹²⁰

Samotná válka vypukla po vyhlášení státu Izrael dne 15. května 1948. Když Ben Gurion přečetl vyhlášení nezávislosti, navrhoval též mír a svobodu a zajištění práv pro veškeré obyvatelstvo bez rozdílu na náboženství či národnost.¹²¹ Jenže o této nabídce bylo už předem jasné, že nebude Araby přijata. Vojska Egypta, Zajordánska¹²², Sýrie, Libanonu a Iráku přešla na území Palestiny s cílem zahubit nově vzniklý stát hned zpočátku. Ani samotná židovská Národní rada nevěřila v delší trvání svého státu.¹²³

Hned po vyhlášení Izraele se konsolidovala nová izraelská vláda. Nejdříve byla vytvořena sionistická státní rada, v jejímž čele stanul Ben Gurion. Prozatímní státní rada měla své sídlo v Tel Avivu, pod níž spadal také úřednický aparát Židovské agentury. Ten začal plnit svou roli a zajišťovat všechny potřeby nově vzniklého státu¹²⁴.

Palestinskou arabskou komunitu naproti tomu ovládla zcela deziluze. Administrativní zmatek se snažil odvrátit Vyšší výbor, který vydal nařízení, aby

---

¹¹⁹ Krupp 1999, 119; Čejka 2007, 71-72.

¹²⁰ Sachar 1999, 266.

¹²¹ Shindler 2008, 33.

¹²² Jordánsko se první války sice zúčastnilo, ale obsadilo pouze území, které bylo podle plánu OSN vyhrazeno arabskému státu. Jordánský král Abdalláh I. je chtěl připojit ke své zemi a na likvidaci Izraele se už dále nepodílel, za což si vysloužil kritiku ostatních arabských zemí.

¹²³ Sachar 1999, 57.

¹²⁴ Mimo jiné bylo nutné zajistit třeba natištění nové židovské měny a další záležitosti.

všichni arabští úředníci zůstali na svých místech, jako tomu bylo za britského mandátu, ale toto opatření bohužel přišlo opožděně. Arabové navíc v době před odchodem Britů odmítali spolupracovat na utváření samosprávy kvůli tomu, že se v ní počítalo i se Židy, proto jim také chyběly cenné zkušenosti. Díky tomu neměli Arabové v podstatě žádnou organizaci, která by dokázala zajistit fungování státu. Jedinými arabskými organizacemi byla Nejvyšší muslimská rada a Arabský vyšší výbor, které jednak neměly s ustanovováním nové vlády zkušenosti a navíc se spíše jednalo o organizace vojenského charakteru. Nakonec se to ukázalo jako hlavní problém, kterým Palestinci hodně utrpěli a již jej nedokázali účinně napravit, aby byli schopni dohnat izraelský náskok. Navíc dokonce i jejich představitelé byli mezi prvními, kteří ze země utekli.¹²⁵

K invazi arabských jednotek došlo ihned po vyhlášení samostatnosti Izraele, útok byl veden plošně na celé jeho území. Ze severu útočila vojska Sýrie¹²⁶, Libanonu¹²⁷ a Arabské osvobozené armády. Na východě měly na starost útoky irácké jednotky, ale také Arabská legie pod vedením zajordánského krále Abdalláha a Osvobozené armáda. Z jihu pak útočil Egypt.¹²⁸ Izraelské jednotky byly rozmístěny na severu, v telavivské oblasti, na jihu a další měla za úkol bránit Jeruzalém.¹²⁹ Kromě pozemního útoku došlo navíc dne 14. května současně také k letecké invazi, při níž byla egyptskými a iráckými jednotkami napadána izraelská letiště. Došlo ke znatelnému poškození izraelských letadel.¹³⁰

Největšího průlomu dosáhly z arabských útočníků egyptské jednotky, které se na jihu země rozdělily do dvou proudů. První proud měl za cíl dosáhnout Tel Avivu¹³¹ a druhý Jeruzaléma. Ofenzíva vojáků táhnoucích na Tel Aviv byla odrazena díky československým letounům 35 kilometrů před městem.¹³² Bitvu

---

¹²⁵ Sachar 1999, 267.

¹²⁶ Syrským jednotkám chyběl generální štáb a jejich jedinou výhodou byla dobrá technická výbava (dělostřelectvo a tanky).

¹²⁷ Libanonské jednotky byly nejmenší hrozbou, jelikož se jednalo o mladé muže z bohatých rodin. Spíše nebojovali. Posléze útočili společně se syrskou armádou.

¹²⁸ Herzog 2008, 56.

¹²⁹ Sachar 1999, 274.

¹³⁰ Hellebrand & Radina 1994, 17.

¹³¹ Mnohem větší a rozvinutější než Jeruzalém. Jeho pád by znamenal rozklad izraelských jednotek.

¹³² Turner 1991, 104.

v podstatě vyhrála čtyři letadla typu Messerschmit. Egyptské jednotky byly zastaveny.¹³³ Postup směrem na Jeruzalém byl částečně zdařilý, když arabská strana dobyla Staré město v Jeruzalémě.¹³⁴ Dílčí úspěchy Arabové zaznamenali na dalších frontách. Vzhledem k takovému vývoji přistoupili Arabové k příměří, po jehož vypršení ale došlo k rozpoutání dalšího konfliktu. Disciplína a také touha neztratit zemi, o níž tak dlouho usilovali, nakonec přinesly Židům úspěch v podobě celkového odražení arabských útoků, na což dokonce Židé sami dokázali odpovědět ofenzívou, při níž zatlačili egyptské jednotky hluboko na jejich území. Jenže tato situace již byla nepřijatelná pro OSN. Dne 29. prosince bylo nařízeno další příměří a 1. ledna 1949 bylo předáno Izraeli ultimátum.¹³⁵ Pokud se Izrael nestáhne ze Sinaje, tak vejde v platnost anglo-egyptská smlouva z roku 1936, podle níž by Velká Británie přišla Egyptu na pomoc.¹³⁶ Ve věci se dokonce angažoval i americký prezident Truman. Izrael byl varován, že pokud neukončí válečný konflikt, tak se tato situace může obrátit proti němu. Izrael na to odpověděl ukončením svých válečných operací.¹³⁷

Dne 24. února 1949 ve městě Rhodos na Kypru ukončil válku Egypt s Izraelem uzavřením mírové smlouvy.¹³⁸ Pásmo Gazy zůstalo v držení Egypta, ale oblast Negev připadla Izraeli. S Libanonem bylo příměří ujednáno dne 23. března, se Zajordánskem¹³⁹ dne 3. dubna a se Sýrií dne 20. července.¹⁴⁰ Výsledkem dohody s Egyptem bylo, že Negev připadl Izraeli až na úzké pobřežní území Gazy, které si Egypt ponechal. Smlouva s Libanonem zajistila ze strany Izraele vyklizení těch vesnic, které získaly izraelské jednotky během své ofenzívy, na této straně pak byla obnovena původní mezinárodní hranice. Následná dohoda se Zajordánskem ustanovila demarkační linii vedoucí po linii armád. Jeruzalém

---

¹³³ Herzog 2008, 90.

¹³⁴ Sachar 1999, 281.

¹³⁵ Herzog 2008, 123.

¹³⁶ Sachar 1999, 301.

¹³⁷ Turner 1991, 108.

¹³⁸ Turner 1991, 108.

¹³⁹ Zajordánsko vyjednávalo mír za Irák. Irák byl tedy jedinou zemí, která přímo nejednala se Židy.

¹⁴⁰ Turner 1991, 108.

nadále zůstal rozděleným městem, Nové Město mělo být v držení Arabů, Staré Město připadlo Židům.

Válka za nezávislost tedy skončila vítězstvím a uhájením samostatnosti Izraele. Nezávislost byla vykoupena krví mnoha jeho padlých (na izraelské straně padlo přes 6 000 lidí). Stát s Davidovou hvězdou měl ukončením války zajištěnou samostatnost. Nový stát se ještě musel potýkat s mnohými strastmi, kterými byla jednak země zpustošená válkou, byla zničena mnohá úrodná pole, nutné bylo ale také nastolení standardní fungující vlády, všech potřebných úřadů, nemocničních zařízení, vybudovat školství a jiné. Kromě toho bylo nutné nastartovat průmysl a ekonomiku, navázat nové obchodní kontakty a zajistit fungující trh, bez čehož se nemůže žádný stát účinně postarat o své obyvatele.

Na arabské straně tento konflikt přinesl jen tragédii. Tisíce Palestinců bylo vyhnáno ze svých domovů a muselo se uchýlit do uprchlických táborů. Zemi, ve které žily jejich rodiny po staletí, převzaly izraelské rodiny. I přesto, že izraelští představitelé slíbili svobodu náboženství a rovnoprávnost všem obyvatelům, tak tento konflikt zaplacený krví obou stran zásadně poznamenal vzájemné vztahy obou etnik, Židů i Arabů.

2 Československá pomoc Izraeli

2.1 Sionismus a Československo

Vztah Židů k jejich původní „biblické“ vlasti na území Palestiny byl v posledních desetiletích 19. století charakterizován v Čechách určitou dichotomií. Na jedné straně vznikala hnutí, jejichž cílem byla asimilace Židů v českém jazykovém a kulturním prostředí (tomu předcházela ještě rakousko-německá asimilace). „Nositelem této české asimilace se stalo tzv. česko-židovské asimilační hnutí.“¹⁴¹ Je zřejmé, že asimilující Židé nejevili zájem o budování jakéhokoli židovského státu, dokonce byli ochotní se v podstatě zříci svých tradic a zcela splynout s národy, na jejichž území žili. Této skupině Židů se předkládaná práce nebude podrobněji věnovat.

Na druhé straně se objevovaly i sionistické tendence, od osmdesátých let 19. století se začaly zakládat první sionistické spolky, k čemuž docházelo na popud prvního sionistického kongresu, uspořádaného Theodorem Herzlem v Basileji. Tato snaha zaznamenala větší ohlas na Moravě než v Čechách, především díky tomu, že byla svou polohou blíže k Vídni, kde působil mj. Theodor Herzl, jehož mnozí moravští Židé osobně znali.¹⁴² Proto i vůbec prvním sionistickým spolkem v Českých zemích byla Veritas v Brně.¹⁴³ V roce 1899 byla založena také organizace Sion napojená na Sionistickou organizaci sídlící ve Vídni.¹⁴⁴

Židé, kteří tíhli k sionismu, tvořili vždy jen menšinu z celkového počtu a pocházeli zejména ze středních vrstev. Prosazovali vlastenecké myšlenky, čímž byl znám například spolek Bar Kochba.¹⁴⁵ Ten získával na svou stranu nejprve studenty, ale postupně se k němu začali přidružovat i intelektuálové, k nimž patřil například Samuel Hugo Bergmann, pozdější předseda sionistické organizace v Čechách.¹⁴⁶ Spolek Bar Kochba pořádal například přednášky, taneční večery,

---

¹⁴¹ Sadek & Junga 1983, 12.

¹⁴² Yegar 1997, 10.

¹⁴³ Yegar 1997, 11.

¹⁴⁴ Yegar 1997, 12.

¹⁴⁵ Yegar 1997, 11.

¹⁴⁶ Yegar 1997, 12.

výuku hebrejštiny, historii¹⁴⁷ – za jeho hlavní cíl lze označit hledání židovských kulturních hodnot.¹⁴⁸ Od členů Bar Kochby vzešel také nápad založit Spolek Theodora Herzla, k čemuž došlo již v roce 1909 – tento spolek hrál významnou roli při šíření idejí sionismu.¹⁴⁹

Po První světové válce se Židé soustředili v první řadě na zajištění svých vlastních zájmů. Jejich cílem bylo, aby politická i společenská situace byla v poválečné Evropě k Židům více nakloněná a příznivá. Rozpad Rakousko-Uherska a následné vytvoření Československa v čele s prezidentem Tomášem Garriguem Masarykem, prosazení myšlenky národní suverenity a demokracie, sebeurčení národů, Balfourova deklarace – to vše posílilo jejich národnostní sebeuvědomění.¹⁵⁰ Avšak samotné Československo se svými demokratickými principy představovalo pro Židy v meziválečném období jednu z nejvýznamnějších opor, bylo totiž prakticky jedinou evropskou zemí, kde se židovská menšina těšila plnému respektu a kde jí byla přiznána v patřičném rozsahu všechna práva národnostní menšiny. Židé měli dokonce svou delegaci u parlamentu ČSR v Praze, což se dá pokládat s ohledem na tehdejší poměry za jev celkem ojedinělý.¹⁵¹ (Po volbách v roce 1935 měla Židovská strana v parlamentu i své dva poslance.)

Před vyhlášením samostatného Československa byla dne 22. října 1918 ustanovena v Praze Národní rada židovská jako nejvyšší židovská instituce v Československu. Ústřední postavou se stal Ludwig Singer.¹⁵² Každá organizace podřízená této radě musela splňovat následující podmínky:

- uznat židovskou národnost
- stejně tak plnou občanskou rovnost
- práva národnostní menšiny
- podporovat demokratizaci židovské společnosti

---

¹⁴⁷ Yegar 1997, 13.

¹⁴⁸ Kohn 1968, 19.

¹⁴⁹ Kulka 1989, 275.

¹⁵⁰ Yegar 1997, 16.

¹⁵¹ Berger et al. 1990, 107.

¹⁵² Spolu s Hugo Bergmannem se zúčastnili Pařížské mírové konference (Yegar 1997, 17).

Dne 28. října 1918 se sešli představitelé Národní rady židovské s Národním výborem, jemuž předložili memorandum, ve kterém požadovali uznání Židů jako národa, jeho kulturní rozvoj, možnost zakládání spolků, škol a rovněž výuku hebrejštiny.¹⁵³ Tomáš Garrigue Masaryk vyslovil sionismu jednoznačnou podporu a nechal se slyšet, že se nejedná o politický šovinismus, nýbrž o národnostní otázku.¹⁵⁴ Prezident Masaryk veřejně podporoval sionistické hnutí, ale vytvoření židovské národní domoviny v Palestině viděl velmi skepticky. Na sionismu se mu líbil jeho národnostní podtext.¹⁵⁵

Další jednání se přesunula do Paříže, kde se sionisté v čele s Hugo Bergmannem sešli s Edvardem Benešem. Beneš rovněž deklaroval Židům uznání práv, podobně jako ostatním národnostním menšinám.¹⁵⁶ Dne 29. února 1920 byla vydána Ústava, jež se věnovala také právům menšin – Československo se tak stalo zemí, která uznala Židy jako národ s tím, že mají právo na národnostní sebeurčení a kulturní rozvoj.¹⁵⁷

V Československu byly zakládány v meziválečném období další sionistické spolky. Jednalo se hlavně o Národní stranu židovskou, která měla za úkol zajistit práva menšiny a zastoupení na komunální úrovni. Od roku 1929 měla tato strana dokonce i zastoupení v parlamentu. Jejím nejvýznamnějším představitelem byl Ludwig Singer.¹⁵⁸ V Československu rovněž působila Sionistická organizace, jejímž úkolem bylo sjednotit všechny sionistické spolky pod jednu centrální organizaci. Dalším spolkem byl Tchelet Lavan zajišťující výuku hebrejštiny a židovských dějin. Jeho cílem byla především podpora kulturního rozvoje.¹⁵⁹ Další významnou organizací byl Ha-Chaluc, jehož činnost byla zaměřená na zemědělský výcvik a výuku hebrejštiny.¹⁶⁰

Rozvoji přátelských vztahů Československa a Izraele v meziválečné době přispělo roku 1926 otevření československého generálního konzulátu

---

¹⁵³ Sadek & Junga 1983, 12-13.

¹⁵⁴ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 213 – 3.

¹⁵⁵ Yegar 1997, 20.

¹⁵⁶ Yegar 1997, 23.

¹⁵⁷ Yegar 1997, 24.

¹⁵⁸ Yegar 1997, 29.

¹⁵⁹ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 213 – 3.

¹⁶⁰ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 213 – 3.

v Palestině.¹⁶¹ V dubnu roku 1927 navštívil Palestinu prezident Masaryk. Okolnosti této návštěvy nasvědčují spíše tomu, že šlo o neformální cestu, ale podle svědectví Dr. Bergmanna – Masarykova průvodce při jeho pobytu v Palestině, prezident projevoval velký zájem o zdejší situaci, zajímal se mimo jiné o přistěhovalce z Československa, vztahy mezi Židy a Palestinci, o připravenost Židů na vytvoření svého samostatného státu, ale také o zdejší palčivé téma dětské úmrtnosti.¹⁶² Dne 28. prosince 1929 se konal Sionistický kongres v Praze, kde se sionisté rozhodli, že na počest T. G. Masaryka vysadí vedle kibucu Sarid v Palestině 13 000 stromů. Význam T. G. Masaryka pro Židy lze vidět i na jejich soucítění s Čechoslováky, když zemřel, což dokazují jejich soustrastné telegramy.¹⁶³

Nový československý prezident Edvard Beneš rovněž vyslovil podporu sionismu a byl ochoten Židům kdykoliv podat pomocnou ruku. Poukázal však, oproti svému předchůdci v prezidentském úřadu, na jediné možné řešení situace v Palestině, a to vytvoření samostatného židovského státu.¹⁶⁴

Roku 1937 se Edvard Beneš sešel s představitelem Sionistické organizace Nachumem Goldmannem, který žádal o jeho podporu sionistických snah na konferenci Společnosti národů; rovněž chtěl s jeho pomocí získat podporu Rumunů, o niž tehdy velmi stál. Beneš souhlasil, ale také vyslovil svou kritiku sionismu za to, že jednotně nevystoupil proti nacistickému režimu a jen v tichosti trpěl nespravedlivé norimberské zákony. Další jeho kritika mířila na vznik Nové sionistické organizace v čele s Žabotinským, jež se oddělila od Světové sionistické organizace, čímž došlo k roztržitému a oslabení pozice Židů.¹⁶⁵ Žabotinský se dokonce sešel také sám s Benešem a tehdejším ministrem zahraničí ČSR Kamilem Kroftou a žádal je o podporu a přímluvu u Velké Británie ve věci

---

¹⁶¹ Roku 1935 byl konzulát v Palestině povýšen na generální. Měl za úkol udržovat dobré vztahy se Židovskou agenturou. V době války se konzulát přeměnil na základnu.

¹⁶² Yegar 1997, 41-43.

¹⁶³ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 213 – 3.

¹⁶⁴ Bulínová et al. 1993, 60.

¹⁶⁵ Yegar 1997, 45.

vytvoření židovské armády.¹⁶⁶ Velkým přítelem sionistů byl též Jan Masaryk, tehdy československý velvyslanec ve Velké Británii.¹⁶⁷

Po napadení Československa Hitlerem se v Londýně sešli Chaim Weizmann a Jan Masaryk – oba kritizovali postoj Velké Británie, jejíž vztah k Československu nejlépe vystihují slova britského předsedy vlády Nevilla Chamberlaina o tom, že Anglie nebude riskovat válku kvůli „jakési vzdálené zemi, o níž víme jen velmi málo a jejíž jazyk zní cizí“.¹⁶⁸ Na základě této události dospěli k názoru, že Británie bude nejinak postupovat i v případě sionistických snah. Židé cítili velké nebezpečí v tom, že Británie nechala Československo napospas Hitlerovi, neboť do podobné situace by se mohli dostat i oni.¹⁶⁹

Po odsouhlasení Mnichovské dohody vyjádřil Chaim Weizmann své obavy z toho, že se podobně jako k Čechům zachovají Angličané i k Židům. Podle něj po Československu vzdoruje antisemitismu již jen několik chabých demokracií, ale ty už nejsou dostatečně silné na to, aby mohly tomuto trendu, který se po světě šíří, dlouho odolávat. Sionistické organizace se rázem změnily na záchranářské a snažily se všemožně pomáhat vystěhovalcům.¹⁷⁰ I přes vlnu antisemitismu se v Československu objevili lidé, kteří Židům podali pomocnou ruku. Zejména Jan Masaryk poukazoval na to, že genocida Židů je jen předzvěstí mnohem horších událostí, které mohou přinést mnoha lidem jen nesčíslná utrpení.¹⁷¹ Jan Masaryk také sám neváhal osobně pomáhat židovským uprchlíkům.¹⁷² Během Druhé světové války museli židovští dobrovolníci vstupovat do armád cizích zemí, pokud chtěli pomoci ve válce proti Hitlerovi. Jednotky, takto vzniklé v armádách různých zemí, se pak velmi často podílely na pomoci ostatním židovským uprchlíkům.

Po válce se situace v Československu do značné míry změnila. Již tu nebyl prostor pro národnostní menšiny a prezident Beneš prohlásil, že již nedostanou

---

¹⁶⁶ Yegar 1997, 46.

¹⁶⁷ Yegar 1997, 46.

¹⁶⁸ Yegar 1997, 47.

¹⁶⁹ Yegar 1997, 48.

¹⁷⁰ Yegar 1997, 49.

¹⁷¹ Masaryk 1945, 120.

¹⁷² Yegar 1997, 60.

žádná zvláštní práva¹⁷³. Zatímco Němci a Maďaři byli z Československa vyhnáni, Židé zde mohli zůstat. Z těch, kteří přežili – bylo jich asi 55.000 z 300.000 z doby před válkou, se v Československu rozdělili na dva proudy, a to sionisty a asimilační sionisty¹⁷⁴. Prezident Beneš vyjádřil podporu sionismu i zajištění bezproblémového vystěhovalectví do Palestiny a potvrdil, že vytvoření židovského státu je podle něho jedinou možností na vyřešení blízkovýchodního problému. Svou podporu sionistům vyjadřovali komunisté i nekomunisté, jelikož to konvenovalo jejich cílům, mezi něž patřilo vystěhování Židů a nový Československý stát bez národnostních menšin.¹⁷⁵

V Československu působilo po Druhé světové válce hned několik sionistických organizací, jež podporovaly vznik samostatného židovského státu. Bylo jich celkem pět a sdružovaly se do Ústředního svazu sionistického – Hašomer Hacair, Achut Haavodach, Všeobecní sionisté, Mapaj a Mizrahi. Mimo tento Ústřední svaz se udržely ještě Agudat Israel, Unie sionistů-revizionistů a Šternova skupina.¹⁷⁶ Zejména Agudat Israel a Šternova skupina protestovaly proti „imperialismu Velké Británie“ a snažily se o omezení odporu arabských států proti případnému vzniku samostatného židovského státu. Tyto dvě skupiny byly také později po komunistickém puči sledovány Státní bezpečností, která k nim přistupovala jako k teroristům.¹⁷⁷

Skupina Agudat Israel dokonce nakupovala zbraně vyrobené v Československu již v roce 1946.¹⁷⁸ Ostatní organizace nebyly Státní bezpečností příliš sledovány, avšak po vzniku samostatného státu Izraele se i tato situace

---

¹⁷³ Yegar 1997, 61.

¹⁷⁴ Sionisté byli pro urychlený odchod z Československa, zatímco asimilační chtěli zůstat.

¹⁷⁵ Oficiální státní podpora vystěhování Židů z Československa byla natolik účinná, že způsobila výrazný pokles nejen příslušníků židovské národnostní menšiny, ale také počtu náboženských obcí (v roce 1990 jich fungovalo pouze 15, zatímco po válce se jich podařilo obnovit celkem 52, ačkoliv z tohoto počtu bylo pouze 9 českých, ostatní byly na Slovensku). Pro Židy samozřejmě byla důvodem k vystěhování kromě migrace do Izraele také komunistická proměna Československa nebo zážitky holocaustu. S úbytkem židovské menšiny souvisí úzce také úpadek religiozity českých Židů. Yegar 1997, 64; Heitlinger 2007, 30-31.

¹⁷⁶ SÚA-A ÚV KSČ, FOND 100/24, sv. 78, a.j. 583.

¹⁷⁷ Později v padesátých letech, v době politických procesů, byli v mnoha případech obviněni žalováni mimo jiné také ze „sionistických spiknutí a z židovských sklonů ke zradě socialismu a československého státu a národa“, jako tomu bylo např. i ve Slánského procesu. (Heitlinger 2007, 33).

¹⁷⁸ Bulínová et al. 1993, 18.

změnila a všechny židovské spolky podléhaly přísné kontrole. Skupiny Agudat Israel a Šternova skupina byly označovány za fašistické. Proti pravicovým a „fašistickým“ skupinám se snažila komunistická strana různým způsobem zasahovat.¹⁷⁹ Zákazu neunikly také mnohé židovské mládežnické organizace. Dokonce byla zřízena komise ÚV KSČ pro židovské záležitosti, jejímž hlavní úkolem bylo zamezení činnosti sionistických organizací, což se jim nepovedlo. Později – od roku 1949 – se začala projevovat u československých komunistů nevole trpět ilegální činností sionistických organizací, komunisté přestali rozlišovat mezi pravicovým a levicovým sionismem a začali jej vnímat jako reakční politický směr.¹⁸⁰

Největší osobností v poválečných československo-sionistických vztazích byl nepochybně Jan Masaryk, jenž dokázal svým přístupem zajistit vytvoření základů československo-izraelského přátelství. To se později ukázalo jako velmi důležité, když Československo pomáhalo aktivně nejen židovským uprchlíkům, ale také se významně podílelo na vzniku a uznání Izraele a posléze svými dodávkami zbraní pomohlo vyrovnat Izraelcům nerovnováhu v arabsko-izraelském konfliktu.¹⁸¹

Když Velká Británie uzavřela cestu do Palestiny, musely se hledat nové způsoby dopravy československé materiální pomoci do Palestiny. Československo se tehdy stalo tranzitní zemí pro mnoho Židů, kteří se sem sjížděli z okolních států. Byla to z hlediska mezinárodních československo-britských vztahů velmi choulostivá situace, přepravní akce musely být utajené před celou veřejností. V rámci těchto opatření musely například vlaky s pomocí objíždět Prahu a byly často doprovázeny i tajnou policií. Svůj velký podíl sehrála také skupina Bricha, která se významnou měrou podílela na židovských uprchlických akcích.¹⁸² Roku 1946 pak skupina Bricha dostala od tehdejšího předsedy vlády Klementa Gottwalda dokonce oficiální zákonný status.

---

¹⁷⁹ SÚA-A ÚV KSČ, FOND 100/36, a.j. 484, 4-17640.

¹⁸⁰ Bulínová et al. 1993, 226-227.

¹⁸¹ Yegar 1997, 65.

¹⁸² Yegar 1997, 69, taktéž v Archiv bezpečnostních složek: 425 – 213-3.

2.2 Československý podíl na uznání nezávislosti Izraele

Vztahy mezi Židy a Velkou Británií se v polovině čtyřicátých let vyostřily, jelikož Palestina zůstávala nadále uzavřena pro uprchlíky. Ben Gurion věděl, že s britskou stranou se mu vyjednáváním žádného výsledku dosáhnout nepodaří, a proto začal hledat spojence v USA, kde se společně s Nachumem Goldmannem sešel s představiteli oddělení pro Blízký východ a Afriku. Ben Gurion velmi dobře věděl, že potřebuje získat na svou stranu i další země – Francii, Jugoslávii, Polsko a Československo, které Židům už tehdy pomáhalo na půdě OSN.

Velká Británie požádala OSN o řešení otázky Palestiny, na to byl dne 28. dubna 1947 vytvořen Zvláštní výbor OSN pro Palestinu UNSCOP, o němž byla již zmínka v kapitole 1.6.¹⁸³ Na této schůzi také vyzval ministr zahraničí SSSR Andrej Gromyko Společnost národů, aby byli na jednání pozváni představitelé Světové sionistické organizace a přednesli své argumenty k řešení palestinské otázky. Dne 14. května 1947 Andrej Gromyko vystoupil se svým vlastním postojem k řešení otázky budoucnosti Palestiny. Byl si vědom hned několika možných řešení palestinské otázky:

- vytvoření společného arabsko-židovského státu
- rozdělení Palestiny na dva samostatné státy
- vytvořit z Palestiny arabský stát bez uznání práv židovského obyvatelstva
- vytvořit z Palestiny židovský stát bez uznání práv arabského obyvatelstva

Gromyko se přikláněl k variantě rozdělení státu a zachování práv obou národů.¹⁸⁴

Zástupcem Československa ve výboru UNSCOP byl Karel Lisický, jemuž jako jednomu z členů připadla úloha vyhodnocovat situaci v Palestině, nálezy výboru se pak měly stát podkladem pro další jednání o budoucnosti této země.¹⁸⁵

Dne 29. listopadu 1947 bylo v New Yorku rozhodnuto o rozdělení Palestiny na

---

¹⁸³ Členskými státy byly: Austrálie, Indie, Irán, Nizozemsko, Švédsko, Kanada, Uruguay, Guatemala, Peru, Jugoslávie a Československo. (Yegar 1997, 78).

¹⁸⁴ Ternier 1991, 73.

¹⁸⁵ Za války byl ministrem zahraničí exilové vlády, po válce se stal velvyslancem v OSN.

židovskou a palestinskou část a území pod mandátní správou; pro toto usnesení nakonec po mnoha složitých jednáních hlasoval i Karel Lisický.¹⁸⁶ Následně byly rozeslány výkonným výborem strany Hašomer Hacair telegramy s vyjádřením vděčnosti Československu a ostatním státům za podporu rezoluce OSN.¹⁸⁷ Dne 19. května 1948 Úřad předsednictva vlády prohlásil, že československá vláda *per rollam*¹⁸⁸ uznala nově vzniklý stát Izrael a jeho vládu *de iure*. Rozhodnutí bylo předloženo ministru zahraničí Izraele.¹⁸⁹ O pár dní později československá vláda obdržela poděkování židovských institucí v českých zemích za uznání izraelského státu¹⁹⁰. Následně byl vytvořen Výbor pro Palestinu, jehož členskými státy se staly Bolívie, Dánsko, Československo, Filipíny a Panama. V čele tohoto Výboru, jehož úkolem bylo převzít správu nad Palestinou a obsadit místa v administrativě po Británii, stál Karel Lisický^{191, 192}.

Sovětský svaz měl zájem na omezení vlivu tradičních evropských velmocí, zvláště Velké Británie, na Blízkém východě. Existovaly domněnky, že spolu s přistěhovalcům, které bylo pro Jišuv žádoucí, by se mohli dostat do Palestiny socialisticky smýšlející lidé. Dokonce existovala poněkud přehnaná varování před bolševizací Palestiny. David Ben Gurion si byl vědom toho, že SSSR se přetváří ve velmoc, která ovládá mnohé evropské země a je možné, že to mohl vnímat jako určité riziko.¹⁹³ Komunismus měl v Izraeli spíše menšinové zastoupení a ani orientace na Sovětský svaz se nakonec neprosadila.

Později na počátku padesátých let začaly chladnout československo-izraelské vztahy, protože představitelé Československa u Izraelců zaregistrovali proamerické nálady. Dokonce Klement Gottwald ve svém projevu z prosince roku 1952 už označil sionisty a sionistické organizace za „agenty ve službách

---

¹⁸⁶ Kulka 1990, 359.

¹⁸⁷ Bulínová et al. 1993, 66.

¹⁸⁸ *Per rollam* – vyřízení spisu mezi více oprávněnými osobami (členy vlády) jeho zasláním všem k vyjádření bez seznání formální porady. (Bulínová et al. 1993, 102).

¹⁸⁹ Bulínová et al. 1993, 101.

¹⁹⁰ Bulínová et al. 1993, 102.

¹⁹¹ Klíma 1995, 29.

¹⁹² Yegar 1997, 82.

¹⁹³ Yegar 1997, 84.

amerického imperialismu“.¹⁹⁴ Přátelské vztahy z let 1947-49 byly rázem pryč, místo toho naopak začalo Československo vůči Izraeli veřejně proklamovat nepřátelský postoj (v letech 1951-3).¹⁹⁵

---

¹⁹⁴ Bulínová et al. 1993, 174.

¹⁹⁵ Bulínová et al. 1993, 5.

2.3 Izraelský nákup zbraní

V den vyhlášení nezávislosti Izraele dne 14. května 1948 vypukl otevřený arabsko-izraelský konflikt. Nový stát s 879.000 obyvateli se potřeboval bránit a v té době mu s nedostatkem zbraní mělo pomoci i Československo.¹⁹⁶ Ben Gurion získal od Židovské agentury 3 000 000 dolarů na jejich nákup.¹⁹⁷ Židé museli reagovat rychle a obezřetně. První státy, na něž se s žádostí o nákup zbraní obrátili, byly Francie a Československo. Zahájili ihned přímé schůzky s představiteli zbrojařských závodů, aby byla zajištěna maximální pružnost dojednávaných dodávek.¹⁹⁸ Nejvíce kontraktů dojednali zástupci Izraele v brněnské zbrojovce.¹⁹⁹

Aby Židé mohli tyto nákupy zbraní realizovat, museli své obchody zastírat tak, aby jejich pravý účel nebyl identifikovatelný. V tom jim pomohla Etiopie, pod jejíž hlavičkou se výše zmíněné smlouvy uzavíraly. Hlavním židovským vyjednávačem se stal Ehmud Avriel, jehož protějškem byl Jan Masaryk.²⁰⁰ Posléze Avriela vystřídali vyjednávači G. A. Überall a Otto Felix,^{201 202} které zaštiťovala organizace s názvem Rekkeš.²⁰³ První kontrakt byl uzavřen dne 13. ledna 1948, jednalo se o nákup lehkých zbraní²⁰⁴ typu Maser 98K, jež je dodnes známá jako česká puška.²⁰⁵

Problém rovněž představovala doprava zbraní do Palestiny, jelikož veškeré nákupy musely zůstat utajeny (OSN v době svého mandátu nad Palestinou vydala na dovoz zbraní do této země embargo). Židovští představitelé se snažili zajistit dopravní letadla pro přepravu zbraní, k tomuto účelu jim dobře posloužily

---

¹⁹⁶ Kulka 1990, 359.

¹⁹⁷ Klíma 1995, 31.

¹⁹⁸ Hellebrand & Radina 1994, 9.

¹⁹⁹ Pěkný 2001, 351.

²⁰⁰ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 213-3.

²⁰¹ Dr. Oto Felix pocházel z Prahy. Byl advokát. Odstěhoval se do Palestiny, kde byl požádán Haganou o tajnou misi v Československu. Vyjednal první nákup zbraní, který potvrdil velvyslanec Avriel a dohodl napevno odběr zbraní.

²⁰² Klíma 1995, 32.

²⁰³ Hellebrand & Radina 1994, 9.

²⁰⁴ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 213-3.

²⁰⁵ Klíma 1995, 33.

vyřazené dopravní stroje Velké Británie,²⁰⁶ které sice nebyly v té době provozuschopné, ale pro Haganu byla legální možnost získání letecké techniky velmi lákavá. Protože by ovšem Britové v té době do rukou židovských organizací rozhodně neprodali jakoukoli bojovou techniku, musel celý obchod probíhat přes prostředníky. Později Židé nakupovali letouny v Jihoafrické republice, USA nebo Mexiku²⁰⁷, ty byly následně přestavěny tak, aby vyhovovaly transportním potřebám. Letecky se přepravovaly zbraně pouze z Československa. Izrael měl k tomuto účelu k dispozici celkem 31 transportních strojů,²⁰⁸ které létaly pod značkou cizích dopravních společností – jejich piloti byli převážně Američané, Čech v posádce nikdy nebyl.

---

²⁰⁶ Hellebrand & Radina 1994, 13.

²⁰⁷ Hellebrand & Radina 1994, 14.

²⁰⁸ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 213-3.

2.3.1 Československé odbytové problémy

V Československu existovalo několik zbrojařských podniků, jako byly Česká zbrojovka Strakonice, Českomoravská Kolben-Daněk, MEOPTA (spojené závody pro jemnou mechaniku a optiku), Povážské strojárny národní podnik, Škodovy závody a Zbrojovka Brno.²⁰⁹

Československo mělo po Druhé světové válce nemalé potíže s odbytem svých zbrojních produktů. Ztratilo totiž významného obchodního partnera v Jižní Americe, kde získaly rozhodující vliv Spojené státy. Československo tak přišlo o zisk, který činil $\frac{3}{4}$ miliardy USD v devizách, neboť se Spojeným státem podařilo dohodu na dodávce československých zbraní do Jižní Ameriky zmařit. Ztráta velkého jihoamerického trhu znamenala značnou újmu zbrojařského průmyslu v Československu, proto se sešli představitelé ministerské rady dr. Tomš, zástupce kovodělných závodů dr. ing. František Fabinger, zástupci všech zbrojních podniků a také generál Jan Kasalický. Předmětem jejich jednání byly dodávky zbraní do arabských států.

Tato schůze měla vyhodnotit situaci kolem vývozu československých zbraní a následně informovat ministra zahraničí, jaké by byly důsledky ztráty dalších obchodních partnerů. Zástupci zbrojařského průmyslu se chopili s velkým zájmem příležitosti vyvážet československé zbraně do arabských zemí. Doktor Fabinger zdůraznil, že omezení nebo úplné přerušení vývozu do zemí Blízkého východu by mělo negativní dopad na samotný československý zbrojařský průmysl a jeho budoucnost.²¹⁰ Informace o průběhu této schůzky představitelů zbrojařských podniků se nám dochovaly zaznamenané v Pamětním listu o situaci ve vývozu zbrojního průmyslu.

Hlavní problémy s vývozem zbraní byly shrnuty do následujících bodů:²¹¹

- státy Jižní Ameriky se začaly orientovat na americký trh
- dalo se předpokládat, že americký vliv se rozšíří i na další odbytíště, jako Turecko, Řecko či Střední Asie

---

²⁰⁹ Bulínová et al. 1993, 81.

²¹⁰ Bulínová et al. 1993, 77.

²¹¹ Bulínová et al. 1993, 78.

- dále bylo zamezeno odbytu zbraní v Indonésii, Číně a Španělsku
- rozhodnutí OSN rozdělit Palestinu vyvolalo odpor Arabů, kteří měli zájem na rychlém vyzbrojení; proti těmto dodávkám zbraní se ale stavěl Izrael

Na počátku roku 1948 československý zbrojní průmysl v podstatě potřeboval a musel dovážet zbraně do arabských zemí. Podrobnosti k výše připomínané schůzce mají pouze podtrhnout fakt, že kdyby se zbraně nedovážely do arabského světa, tak by Československu nastaly velké potíže s odbytem bojové techniky a souvisejících produktů.²¹² Schůzka představitelů zbrojařských podniků si nekladla za cíl nějaký rozbor politické situace, pouze mohla poukázat na různé ekonomické aspekty, které s politikou někdy úzce souvisejí.²¹³ I tak SSSR nařídil zastavení dodávek zbraní též do Turecka, Řecka, Íránu, Číny i Španělska²¹⁴. Všechna tato zpřetrhání obchodních vazeb způsobovala nemalé problémy zbrojařským podnikům, které se musely po vydání zakázek obchodování s výše uvedenými zeměmi spoléhat jen na malá odbytiště jako Nizozemsko, Habeš či severské země.

V takové situaci začal československý zbrojní průmysl ztrácet svou významnou roli ve světovém obchodu se zbraněmi, což se podepsalo i na znatelném schodku v příjmech z tohoto odvětví do československého státního rozpočtu. Výdělky z exportu zbraní dosahovaly například v roce 1947 částky 572.034.775 Kčs, což tehdy představovalo asi 0,75% plánovaného státního rozpočtu pro rok 1947, a to již nebyla zanedbatelná částka. Státy Blízkého východu se podílely na těchto příjmech menšími částkami, Sýrie 41 milionů, Afghánistán 16 milionů a Libanon 1,2 milionů Kčs.

Vývoj událostí na Blízkém východě naznačoval, že poptávka po zbraních se tam bude neustále zvyšovat. Nové možnosti dodávek se začaly projednávat s Egyptem a Habeší. Všechny zbrojařské podniky chtěly, aby vláda promyslela svůj postoj a myslela také na hospodářské zájmy, neboť slepé následování

---

²¹² Bulínová et al. 1993, 77.

²¹³ Bulínová et al. 1993, 79.

²¹⁴ Dufek & Šlosar: Letectví a Kosmonautika, Čs. vojenské letectvo a dodávky letecké techniky do Izraele, 1993, č.114, s.40.

politických trendů hrozilo velkými ztrátami nejen pro státní rozpočet.²¹⁵ Podniky se snažily tlačit na vládu, aby zajistila nová odbytíště, navázala opětovné styky v Jižní Americe a rovněž povolila další vývoz zbraní na Blízký východ.²¹⁶ Ke konci roku 1947 podpořil vývoz zbraní do Egypta, Habeše, Sýrie a Číny ministr zahraničních věcí Vladimír Clementis, naproti tomu byla zakázána další jednání s Írákem.²¹⁷ Později byl Vladimír Clementis hlavním podporovatelem vývozu zbraní do Izraele, jeho role byla významná především z hlediska překonávání byrokratických problémů.²¹⁸ V květnu 1948 padlo definitivní rozhodnutí o zákazu dovozu zbraní do Číny, Íránu, Řecka, Španělska a Turecka, na němž měl hlavní zásluhu ministerský předseda Gottwald, státní tajemník Clementis a generální sekretář Heidrich²¹⁹.

---

²¹⁵ Bulínová et al. 1993, 79-80.

²¹⁶ Bulínová et al. 1993, 80.

²¹⁷ Bulínová et al. 1993, 83.

²¹⁸ Yegar 1997, 88.

²¹⁹ Bulínová et al. 1993, 100.

2.3.2 Izraelský odběr zbraní

Počátkem roku 1948 došlo k většímu odběru zbraní ze strany Židů. Jednalo se o operaci Hašida, během níž se přepravovaly lehké zbraně. S tím souviselo i první přistání transportního amerického letadla na letišti Ruzyni.²²⁰ První várka obsahovala 200 pušek a 40 lehkých kulometů. Pušky, které byly dovezeny tehdy z Československa do Izraele a které byly vyrobeny v brněnské zbrojovce, začali Izraelci nazývat Rove Czech.²²¹

Zbraně požadovala i arabská strana, ale Jan Masaryk je nejprve nabídl Židům – prohlásil, že je Arabům neprodá, pokud si je koupí Židé. Toto Masarykovo rozhodnutí bylo velmi důležité pro rozvoj československo-židovského obchodu, bohužel také poslední, neboť krátce na to v březnu zemřel a jeho rozhodnutí byla později zrušena.²²² Zbraně se již od roku 1947 dodávaly i do Sýrie, jelikož s tímto státem bylo jednodušší jednání – nakupující tehdy zastupovali plně suverénní stát, nemusely se tedy falšovat smlouvy.²²³ V březnu 1948 se Židovská agentura dozvěděla o dodávce 8000 zbraní Sýrii a o jejich následném pokusu o přemístění do Palestiny, k čemuž měla být použita italská loď Lino. Židé se rozhodli celou akci zhatit. Nejprve loď nahlásili jako nelegálního přepravce a následně ji zajali nedaleko Bari. Příslušníci Hagany poškodili loď tak, že byl náklad zničen a loď potopena. Při této úspěšné akci nedošlo ke ztrátám na životech.²²⁴

---

²²⁰ Klíma 1995, 77.

²²¹ Hellebrand & Radina 1994, 12.

²²² Yegar 1997, 95.

²²³ Yegar 1997, 96.

²²⁴ Yegar 1997, 87.

2.3.3 Nákup letadel

V Protektorátu Čech a Moravy měla za Druhé světové války vzniknout linka na výrobu Messerschmitů, ale válka skončila dříve, než ji stačili nacisté uvést do provozu. Linky patřící firmě Avia se díky poptávce po letadlech začaly opět využívat.²²⁵

Dne 22. ledna 1948 byla předložena zástupci židovské strany Otto Felixem a Georgem Alexandrem Überallem žádost o zakoupení letadel, k níž dal československý generál Alois Vicherek souhlas. Předmětem žádosti bylo i další vybavení, pušky atd., k čemuž také československá vláda vyjádřila kladné stanovisko. Tato smlouva byla uzavřena jen tři týdny před oficiálním vyhlášením samostatného státu Izrael.²²⁶ Problémem bylo, že podniky nebyly schopny za tak krátkou dobu letouny vyrobit. Proto došlo k dohodě s československou vládou, že uvolní pro tento účel svoje letouny, jež měly být nahrazeny novými. Dne 26. března 1948 Ministerstvo národní obrany tuto výměnu schválilo. Původně měla celý obchod stvrdit ještě vláda, ale nakonec se ukázalo, že to již není nutné a vše mohlo proběhnout bez dalšího zdržování. Jednalo se tehdy o 25 letounů, 10.000 pušek, 12.000 kulometů a 16.000.000 kusů munice.²²⁷ Z požadovaných 50 letounů ale ministerstvo nakonec uvolnilo pouze 25.²²⁸ V květnu 1948 bylo dodáno do Izraele 10 letadel, v období od června do srpna pak následovalo každý měsíc dalších 5 letounů.²²⁹

Československé kovodělné a strojírenské závody vypracovaly kalkulaci, podle níž cena jednoho letounu činila 44.600,- amerických dolarů a následná výzbroj na jeden letoun vyšla na 68.900,- USD. Munice pro jeden letoun přišla na 119 993,- USD, vybavení pro piloty na 120,- USD, náhradní díly pro jeden letoun na 6 690,- USD, demontáž na přepravu jednoho letounu na 500,- USD a následná

---

²²⁵ Hellebrand & Radina 1994, 21.

²²⁶ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 213-3.

²²⁷ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 213-3.

²²⁸ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 213-3.

²²⁹ Hellebrand & Radina 1994, 22.

montáž na 135,- USD. Podniky garantovaly odzkoušení všech letounů, dodací lhůta činila podle smlouvy dva a půl měsíce.²³⁰

Vyhovět dalším objednávkám na dodání nových strojů nebylo zcela snadné, neboť byl nedostatek komponentů, náhradních dílů a navíc vyhořel sklad leteckých motorů v Ústí nad Labem. Zbrojařské podniky tehdy narychlo sháněly chybějící součástky, v čemž jim hodně pomohla zbylá technika po nacistech z války.²³¹

V červnu 1948 izraelská strana požádala Československo o 10 tanků, 65 bojových vozidel, 2490 plamenometů a dalších 10 letadel. Potom si Izraelci objednali ještě 15-30 kusů letounů typu S-199, 2 kusy C-2, 10 bombardovacích letounů Mosquito a 4 bombardéry typu Halifax,²³² ale ani tím nebyly jejich potřeby plně uspokojeny, ceny zakázek pro československé podniky rostly do závratných výšin. Když vezmeme v potaz, že jedno letadlo vyšlo zhruba na 50 000 amerických dolarů a do Izraele bylo dodáno více než 60 letadel, vychází nám celková částka, již Izraelci za dodaná letadla zaplatili, na 3.000.000 amerických dolarů. Ta byla navíc v podstatě kalkulována jen za samotné stroje bez munice a další výbavy. K tomu ještě musíme připočíst vybavení pro letce, tanky, bojová vozidla, platy zkušebních letců, nájem transportních letadel atd.²³³

Zajímavý byl i původ finančních prostředků, jež Izraelci k platbám použili. Z části se jednalo o peníze, kterými odškodnilo Židy Německo a z části o peníze z akce Agence Juive Pour La Palestina, jež probíhala od dubna 1948. Tyto prostředky měly být vybírány pomocí sbírek mezi Židy po celém světě, část z nich pocházela i z Československa. Předsedou správy výdajů pro obnos vybraný v Československu se stal G. A. Überall, na druhé straně se vše odehrávalo pod patronací československého Ministerstva financí. V první fázi Židé v Československu vybrali 20 milionů Kč, které byly uloženy u Živnostenské banky v Praze a měly být použity na „ostatní výdaje“, jako byly obaly na zbraně a hlavně dopravné. Celý proces probíhal tak, že izraelská strana posílala své žádosti

---

²³⁰ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 213-3.

²³¹ Klíma 1995, 75.

²³² Bulínová et al. 1993, 108.

²³³ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 213-3.

nejprve k Ministerstvu financí, jemuž musela doložit účel platby; teprve poté mohly být proplaceny.²³⁴

Ke konci roku 1948 se Židé obrátili na Československo s prosbou, že by bylo potřeba dalších prostředků, protože kvůli pokračující válce nemohou Izraelci válečné akce sami financovat. Bylo nutné sehnat 800 milionů Kčs. Za tímto účelem byly ustanoveny organizace sídlící v Praze – šlo o Keren Kajemet Leisrael (vybírala peníze pro výstavbu silnic, škol, atp.), Keren Kajemet (pro Haganu) a Keren Hajesood (pro výstavbu státu). Ministerstvo financí povolilo sbírku pouze do výše 40 milionů Kč a navíc nařídilo, že dárci nesmějí požadovat za svůj finanční dar žádnou protihodnotu.

Přes počáteční nezájem o sbírku se nakonec potřebný obnos získat. Izrael chtěl nejdříve použít peníze na nákup pozemků v Palestině, ale vzhledem k problematickému převodu peněz se rozhodl ponechat je na pokrytí nákladů s přepravou zbrojního materiálu. Zásahu na celé akci měli především Dr. Antonín Popper z Bratislavy, Dr. Perla Keszeteseová z Košic, Dr. Arnošt Risinger z Prahy a Dr. Egon Gold z Bratislavy.²³⁵

---

²³⁴ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 213-3.

²³⁵ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 213-3.

2.4 Operace Balak

Otázkou zůstávalo jak dopravit letadla do Palestiny. Kvůli válečným hrozbám zvolila izraelská strana jejich rychlejší leteckou přepravu, aby mohla být v místě doručení obráncům co nejdříve k dispozici.²³⁶ Československo i v této věci nabídlo pomocnou ruku. V polovině roku 1948 se rozhodla vláda poskytnout pro přepravu izraelských zásilek žatecké letiště. Současně bylo vydáno povolení na přistávání cizích letadel, která se měla o celou záležitost postarat.²³⁷ Letadla byla rozebírána, následně umísťována do přepravních beden a odesílána k transportu na žatecké letiště.²³⁸ Demontovací čety prošly školením přímo u výrobců letadel, většinou se jednalo o zaměstnance podniku Avia Praha a Zbrojovky Brno.²³⁹ Velitelem žateckého letiště byl jmenován plukovník Doležal. Izraelskou stranu zastupoval Leopold Pressner, jenž dohlížel na bezproblémový průběh celé akce.²⁴⁰

Pro tuto operaci byl zvolen krycí název Balak. K přepravě se používalo nakoupených nebo pronajatých letadel, která létala zejména pro firmu Constellation a Skymaster. Jejich posádku tvořili v podstatě jen Američané a nikdy se v ní neobjevili žádní Čechoslováci.²⁴¹ Dalším transportním prostředkem se stala ještě italská obchodní loď Nora, najatá na přepravu zbraní Židovskou agenturou.²⁴² Je nutno také připomenout, že pomocí uvedených dopravních letadel a lodi se do Izraele dopravovaly nejen zbraně, ale rovněž různé zásoby civilní povahy posílané z celého světa.²⁴³

Přeprava letadel pod krycím názvem Balak začala dne 19. května 1948, tehdy v Izraeli přistálo první americké letadlo, o jehož zajištění se postarala Židovská agentura. Letadla dopravující do Izraele válečnou techniku používala jako kamufláž znaky Panamy nebo Spojených států. Vzdušný most vedl ze Žatce

---

²³⁶ Yegar 1997, 100.

²³⁷ Klíma 1995, 78.

²³⁸ Hellebrand & Radina 1994, 15.

²³⁹ Klíma 1995, 78.

²⁴⁰ Židé ve Svobodově armádě, 370.

²⁴¹ Kulka 1990, 371.

²⁴² Yegar 1997, 92.

²⁴³ Halperin 2008, 20.

do korsického hlavního města Ajaccia a poté přímo do palestinského Akka,²⁴⁴ kde byl cca do 30 minut náklad vyložen a letadlo se okamžitě vracelo stejnou cestou zpět.²⁴⁵ Tímto způsobem se podařilo doručit v první fázi akce Balak celkem 10 letadel.²⁴⁶ Během další etapy zahájené v červnu 1948 bylo dopraveno do Izraele dalších 15 letadel.²⁴⁷ Francie si již nemohla dál dovolit soustavné nebezpečí, jež vyplývalo z povolení přistávání letadel s židovským vojenským materiálem v Ajjacciu, a tak se dohodlo nové místo mezipřistání v Jugoslávii v Podgorici, následně ještě na Rhodu.²⁴⁸

Co se týče samotného průběhu letů, ten byl velmi problematický, jelikož mnozí ostřílení piloti z Druhé světové války nerespektovali pravidla o letovém provozu; proto bylo riziko srážky a ztráty cenného materiálu velmi vysoké.²⁴⁹ Situace na vojenském letišti v Žatci byla pod neustálým dohledem, československá vláda byla povinna vést o celém průběhu akce podrobnou agendu, z níž byla ovšem většina zničena se zavřením základny; jen část této dokumentace se nám dochovala.

Posádky letounů měly zajištěné ubytování v tehdejším hotelu Stalingrad, letečtí mechanici pak na různých místech v Žatci. V kontrolní zprávě se dochovala informace o tom, že hlavní zábavou mechaniků byly ve volném čase karty, kulečnická a také holdování velkému množství alkoholu. Posádky letounů se oddávaly s oblibou kartám, návštěvám kina a ženské společnosti.²⁵⁰ Mechanici měli celkem velký přísun peněz a jedině, za co se daly podle nich utratit, byl alkohol. Na letišti bylo zaznamenáno také několik přestupků, například střílení ve volném čase do prázdných lahví, přistavování letadel na ranveje, létání navzdory zákazu velení. Oblíbené bylo mezi dobrovolníky také pořizování fotografií na místě, kde to bylo ze strategického hlediska nepřípustné.²⁵¹ Zaměstnanci navíc

---

²⁴⁴ Halperin 2008, 20.

²⁴⁵ Klíma 1995, 79.

²⁴⁶ Klíma 1995, 80.

²⁴⁷ Klíma 1995, 83.

²⁴⁸ Yegar 1997, 105.

²⁴⁹ Klíma 1995, 92.

²⁵⁰ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 361-1.

²⁵¹ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 361-1.

opouštěli areál letiště bez propustek a vydávali se do Chomutova či do Prahy, kde docházelo k úniku některých informací, což ohrožovalo průběh utajovaných akcí.

První článek o dodávkách zbraní z Československa do Izraele přinesl New York Times, posléze se připojila i média arabských států. USA se rozhodly vyslat zvědy za účelem zjišťování podrobností o celé akci.²⁵² Z pohledu Spojených států bylo navíc nepřípustné, aby letadla nedovoleně opouštěla americký prostor.²⁵³ Československo vydalo přísná opatření, uzavřelo silnice kolem letiště a zasadilo se o tvrdé potrestání každého kázeňského přestupku ze strany dobrovolníků, ať už šlo o fotografování, opouštění areálu letiště bez propustky nebo nedodržení slibu mlčenlivosti.²⁵⁴ Dokonce bylo v Žatci vydáno nařízení, které pod trestem zakazovalo pomalou jízdu autem kolem letiště.²⁵⁵

Velká Británie a USA neustále pátraly po tom, jak velký rozsah pomoci Československo Izraeli poskytuje, proto se snažily letiště v Žatci sledovat a podařilo se jim odhalit, že tam přistávají letadla pod panamskou značnou. Takové prozrazení znamenalo závažný problém, jelikož OSN uvalila na dodávání zbraní do Palestiny embargo.²⁵⁶ Československé vládě došly od USA nóty, které požadovaly vydání amerických občanů podílejících se na transportu zbraní do Izraele. Československá vláda na to reagovala vyklizením letiště, postarala se také o odstranění stop a uvedení letiště do původního stavu.²⁵⁷ Tak skončila dne 12. srpna 1948 operace Balak,²⁵⁸ veškerá činnost týkající se dopravy zbraní do Izraele byla přesunuta na letiště Malacky.²⁵⁹

Od 19. května do 12. srpna se uskutečnilo celkem 95 letů. Velká Británie, USA a Egypt hrozily, že celou věc předají OSN, což by mohlo způsobit Československu velké problémy; proto bylo rozhodnuto o urychleném zničení „základny“ v Žatci. USA chtěly, aby byly veškeré akce s transporty do Palestiny přerušeny, na což jim Československo odpovědělo, že se do Izraele převážejí

---

²⁵² Klíma 1995, 85.

²⁵³ Klíma 1995, 86.

²⁵⁴ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 361-1.

²⁵⁵ Klíma 1995, 85.

²⁵⁶ Yegar 1997, 107.

²⁵⁷ Bulínová et al. 1993, 176.

²⁵⁸ Klíma 1995, 88.

²⁵⁹ Klíma 1995, 89.

pouze léky a potraviny, což nelze pokládat za porušení embarga.²⁶⁰ Také arabské státy začaly obviňovat Československo z dodávek zbraní pro Izrael a postupem času pronikaly na veřejnost i další informace, zejména když izraelský ministr zahraničí v jednom ze svých projevů prohlásil, že jedním z hlavních dodavatelů Izraele je Československo. Arabské státy vyhrožovaly přerušáním diplomatických styků, ovšem s Írákem tehdy ani nebyla uzavřena diplomatická smlouva a Egypt se snažil vyjednávat s Izraelem o jeho uznání. Na základě těchto zjištění československá vláda posoudila tuto situaci jako ne příliš vážnou na to, aby byla nucena měnit navenek své zahraničně-politické postoje a provádět nějaká zásadní opatření na ochranu svých zájmů.²⁶¹

Československá vláda byla znepokojená vývojem událostí kolem letiště v Žatci a prozrazením tajných operací v jeho prostoru. Ukázalo se, že žatecké letiště nebylo dostatečně vybaveno, ani zabezpečeno, navíc Američané, kteří během akce Balak na dopravních strojích do Izraele létali, vůbec neprošli pasovou kontrolou ani se nenahlásili na příslušném velvyslanectví. Z těchto důvodů se stal případ žateckého letiště odstrašujícím příkladem pro všechny budoucí utajované akce.²⁶² I tak ale bylo při akci Balak přepraveno do Izraele přes 300 tun vojenského materiálu, což byla pro tento nově vznikající stát velmi důležitá pomoc, která možná rozhodla o jeho bytí či nebytí.²⁶³

---

²⁶⁰ Yegar 1997, 108.

²⁶¹ Bulínová et al. 1993, 177.

²⁶² Bulínová et al. 1993, 142.

²⁶³ Dufek & Šlosar: Letectví a Kosmonautika, Čs. vojenské letectvo a dodávky letecké techniky do Izraele, 1993, č. 114, s. 41.

2.5 Operace Velveta

S pokračující válkou na Blízkém východě musela transportní letadla sloužit pro bezprostřední válečné účely, a tak nezbýval prostor pro jejich další využívání k dodávkám zbraní. Nově nakoupené letouny tudíž musely přeletět do Palestiny samy. Jejich maximální dolet byl ovšem pouhých 1500 km, avšak na cestě do Palestiny bylo třeba urazit celkem 2700 km; jejich let se nemohl obejít bez mezipřistání. Jelikož izraelská strana již ztratila tranzitní letiště na Korsice a po jednáních s jugoslávskou stranou zajištěné letiště v Podgorici bylo vzdáleno 1700 km, muselo dojít k dalším úpravám letadel, aby byla dostatečně odlehčená k zvládnutí o 200 km delší cesty.²⁶⁴

Operace s krycím názvem Velveta začala dne 24. září 1948, avšak byla prozrazena kvůli nouzovému přistání několika letadel. Protože v té době stále ještě platilo embargo OSN na dodávky zbraní do Palestiny, zvládly celou cestu nakonec pouze 3 letouny.²⁶⁵

V polovině října došlo ještě k jednomu přeletu 15 letedel, z nichž se 11 do Izraele podařilo dostat. Tyto stroje letěly z Československa do Jugoslávie pod jugoslávskou vlajkou i zbarvením, teprve potom byly na cestu do Izraele opatřeny izraelskými symboly.²⁶⁶

---

²⁶⁴ Klíma 1995, 99.

²⁶⁵ Klíma 1995, 109.

²⁶⁶ Klíma 1995, 110.

2.6 Výcvik pilotů

Izraelská strana se potýkala s problémem nedostatečných zkušeností svých vojáků s létáním a tak požádali Izraelci o pomoc Československo. Bylo nutné vycvičit nejen letce, ale i mechaniky a pozemní personál. Výcvik byl zahájen po dohodě zástupců Židovské agantury (dr. O. Felixe a G. A. Überalla) se zástupci Ministerstva národní obrany (generály Ludvíkem Svobodou, Bohumilem Bočkem, Aloisem Vicherkem a předsedou vlády Klementem Gottwaldem) dne 5. května 1948.²⁶⁷ Domluvili se na vycvičení 7 až 11 pilotů na letounech S-199 s ostrou střelbou na leteckém střeleckém cvičišti Malacky.

Odměna cvičitelům za výcvik jednoho letce činila 1 200 Kčs. Za proškolení pozemního technického personálu měli cvičitelé příplatek 600 Kčs za 1 člověka.²⁶⁸ Všichni instruktoři byli povinni mluvit anglicky. Přeskolení mělo být provedeno u II. leteckého sboru v Českých Budějovicích.²⁶⁹ Dalších 25 až 30 nových pilotních žáků mělo být přijato do vojenského učiliště v Prostějově, ti ale již museli umět česky nebo slovensky. Všichni žáci museli projít lékařskými a psychotechnickými testy.²⁷⁰ Další výuka probíhala ve VOŠLM (Vojenská odborná škola leteckých mechaniků) v Liberci, kde se učil technický personál, a v letecké škole v Chrudimi.²⁷¹ Oblečení i stravování těchto učňů se řídilo československými normami, rovněž pojištění zajistila československá strana. Veškeré výlohy, dokonce i v případě havárie cvičných strojů, měl platit Izrael.²⁷²

Výcvik vedl Antonín Sochor,²⁷³ směrnice k němu byly vydány dne 25. června 1948 generálem Šimonem Drgáčem.²⁷⁴ Na stanovování těchto norem se podíleli letci, kteří měli zkušenosti z RAF.²⁷⁵ Bylo nutné vycvičit kompletní personál pro vznik letecké základny a k tomu 70 mužů, tzv. paradesantní jednotky

---

²⁶⁷ Dufek & Šlosar: Letectví a Kosmonautika, Čs. vojenské letectvo a dodávky letecké techniky do Izraele, 1993, č. 15, s. 39.

²⁶⁸ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 360 – 6.

²⁶⁹ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 362 – 1.

²⁷⁰ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 362 – 1.

²⁷¹ Hellebrand & Radina 1994, 27.

²⁷² Archiv bezpečnostních složek: 425 – 362 – 1.

²⁷³ Kulka 1990, 359.

²⁷⁴ Klíma 1995, 131.

²⁷⁵ Dufek & Šlosar: Letectví a Kosmonautika, Čs. vojenské letectvo a dodávky letecké techniky do Izraele, 1993, č. 15, s. 39.

– jejich výcvik měl probíhat v Kumru.²⁷⁶ Předseda vlády K. Gottwald i ministr národní obrany schválili celý plán výcviku v této podobě.²⁷⁷

Výcvik tankistů probíhal v Mikulově. První rota disponovala 25 dobrovolníky a cvičila se na německých tancích po dobu jednoho měsíce.²⁷⁸ Parašutisté měli přidělené letiště v Mladé Boleslavi a jejich školení trvalo 2 měsíce.²⁷⁹ První kurzy s letci proběhly v Českých Budějovicích v Plané,²⁸⁰ kde byly přiděleny letcům messerschmity a spitfiry, zatímco na letecké škole v Olomouci se piloti učili létat na cessnách.²⁸¹

V Československu byli rovněž přítomni dva velvyslanci Izraele, kteří na průběh výcviku dohlíželi – Julius Deutsch a Gerry Fried. Měli na starost zejména agendu jako vydávání pasů a později hlavně organizování přesunu vyškolených osob. Kvalitu jejich práce ovlivňovala nezkušenost a neprofesionalita. Instruktory nových izraelských pilotů byly legendy československého letectva, například plukovník Jaroslav Hlad'o, podplukovník Těšínský či nadporučík Jiří Bílek.²⁸²

Před zahájením kurzu museli dobrovolníci projít prověrkou, během níž dostali k vyplnění formulář, ve kterém o sobě uváděli veškeré informace. Bylo mezi nimi 80% mužů a 20% žen, většinou pocházeli z Čech. V dotazníku museli uvést náboženství, povolání, adresy rodičů a vzhled – vyžadoval se též podrobný popis obličeje. Zjišťovalo se rovněž nejvyšší dosažené vzdělání a znalost cizích jazyků. Nakonec bylo od každého vyžadováno ještě podepsání slibu mlčenlivosti.²⁸³

Vyškolovaný 1. letecký pluk čítal 70 osob. Výuková doba trvala za normálních okolností 2 roky, ale to bylo pro Izrael neúnosné; proto československá vláda nejprve navrhla zkrácení kurzu na 1 rok, posléze se obě

---

²⁷⁶ Bulínová et al. 1993, 111.

²⁷⁷ Bulínová et al. 1993, 112.

²⁷⁸ Kulka 1990, 362.

²⁷⁹ Kulka 1990, 363.

²⁸⁰ Klíma 1995, 137.

²⁸¹ Kulka 1990, 363.

²⁸² Hellebrand & Radina 1994, 27.

²⁸³ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 213 – 3.

strany dohodly na šestiměsíčním výcviku.²⁸⁴ Všechna tato jednání probíhala za nejpřísnějšího utajení.²⁸⁵ Před zmíněným šestiměsíčním výcvikem proběhl ještě jeden výcvik pilotů, který souvisel s izraelským nákupem 10 letounů od firmy Avia, k němuž došlo dne 23. dubna 1948. Firma se tehdy zaručila proškolit piloty na letišti Malacky. Jednalo se o 11 lidí (7 Židů a 2 cizince), z nichž tři výcvik nedokončili.²⁸⁶ Součástí výcviku byla i ostrá střelba.²⁸⁷

Vzdělání učňů-pilotů bylo velmi špatné, neboť neměli žádné předchozí zkušenosti s létáním, byť jen na civilních letadlech.²⁸⁸ Kromě praktického výcviku se učili metodiku létání, museli být též schopni sjednocení názorů na vedení boje. Velitelem výcviku byl kapitán Karel Pošta,²⁸⁹ jemuž byl k ruce izraelský důstojník Georgie Richter, který dříve létal v US Navy – jeho úkolem bylo pomáhat s přeškolením pilotů, ale mohl také navrhopat prodlužování nebo krácení kurzu některým učňům.²⁹⁰ Výcvik probíhal v nelehké situaci, letadla do té doby ještě nebyla dostatečně vyzkoušená, jednalo se o jejich první typy. Vyskytovalo se u nich mnoho nedostatků, které se musely v průběhu výcviku odstraňovat, proto piloti letadla nazývali Mezky.²⁹¹

Izraelští letci se stravovali a oblékali stejně jako letci čeští. Měli zapůjčenu jednu vycházkovou a jednu výcvikovou soupravu. Výplaty na sebe vzala izraelská strana, každý letec dostával 20 Kčs za den, ostatní personál 10 Kčs.²⁹²

Z hlediska zpravodajského zajištění výcviku, ať již šlo o opatření rozvědná či kontrarozvědná, vše spadalo pod patronaci generála Hanuše. Zpočátku nebyly zaznamenány žádné potíže, jelikož se jednalo o malý počet lidí.²⁹³ Později se ovšem ukázalo, že v korespondenci, kterou dobrovolníci posílali svým rodinným příslušníkům, se otevřeně zmiňovali o tom, co je obsahem jejich

---

²⁸⁴ Hellebrand, Karel: Letectví a Kosmonautika, Čs. vojenské letectvo a dodávky letecké techniky do Izraele, 1992, č. 10, s. 22-23.

²⁸⁵ Halperin 2008, 19.

²⁸⁶ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 362 – 1.

²⁸⁷ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 362 – 1.

²⁸⁸ Dufek & Šlosar: Letectví a Kosmonautika, Čs. vojenské letectvo a dodávky letecké techniky do Izraele, 1993, č. 114, s. 41.

²⁸⁹ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 362 – 1.

²⁹⁰ Klíma 1995, 142.

²⁹¹ Vzpomínka Karla Picka, plukovník letectva. (Halperin 2008, 24).

²⁹² Archiv bezpečnostních složek: 425 – 360 – 6.

²⁹³ Klíma 1995, 132.

výcviku. Vyskytovaly se rovněž kázeňské přestupky – často probíhala šetření například o nepovoleném opuštění areálu, rvačkách v hotelích, kde byli ubytováni apod.²⁹⁴ Později vydané přísnější směrnice nařizovaly tvrdé trestání všech přestupků; současně byla zavedena cenzura korespondence.

Letecký výcvik se ovšem neobešel ani bez nehod. Například ze srpna roku 1948 se dochovalo hlášení velitele letecké akademie plukovníka Františka Rypla ministerstvu národní obrany o haváriích během výcviku letců pro Izrael. Mluví se v něm celkem o čtyřech nehodách. První případ se týkal pádu letadla, další ulomeného křídla, což způsobil pilot předčasným točením. Další dvě nehody vznikly důsledkem tvrdého přistání, při jedné z nich dokonce začal stroj hořet.²⁹⁵

Po ukončení výcviku byli vojáci přepravováni vlakem z Břeclavi do ukrajinského přístavu Konstanca a odtud lodí zamířili do Palestiny²⁹⁶. Československým výcvikem tehdy prošli takové osobnosti jako Ezer Weizman (pozdější vrchní velitel ozbrojených sil v Izraeli), Mordechai Hod (velitel letectva při šestidenní válce) či skvělý letec Modi Alon.²⁹⁷

Izraelská strana nebyla ze začátku s výcvikem příliš spokojená a předala přes Herolda Greena Československu další požadavky.²⁹⁸ V nich se hovořilo o přidělení izraelského styčného důstojníka ke každému leteckému učilišti s právem létat a kontrolovat piloty. Tento důstojník měl být nápomocen čs. důstojníkům v průběhu výcviku, to stejné bylo požadováno i v případě techniků. Dalším požadavkem bylo umožnit izraelským inspektorům provádět kontrolní lety a dohled nad průběhem výcviku. Byla předložena ještě další doporučení. Ten, kdo úspěšně nedokončí pilotní výcvik, bude přemístěn k výcviku pěchotnímu. Do výuka byla zařazena též historie Izraele a hebrejščina. Až do příchodu Samuela Pomerance nesměla být učiněna žádná technická rozhodnutí, Československý hlavní štáb měl vést nově navrženou dokumentaci kurzů, dobrovolníci měli dostávat jednou za čtrnáct dní potravinový balíček a rovněž měla být objasněna

---

²⁹⁴ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 361 – 1.

²⁹⁵ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 360 – 6.

²⁹⁶ Kulka 1990, 359.

²⁹⁷ Hellebrand & Radina 1994, 28.

²⁹⁸ Klíma 1995, 133.

pravidla zabezpečení proti úniku informací a pro korespondenci.²⁹⁹ Všechna tato doporučení zůstala již pouze na papíře, protože ke konci roku výcvik definitivně skončil.³⁰⁰ Od května do konce roku 1948 ukončilo letecký výcvik 82 pilotů a 69 leteckých specialistů.³⁰¹

---

²⁹⁹ Klíma 1995, 134.

³⁰⁰ Klíma 1995, 135.

³⁰¹ Dufek & Šlosar: Letectví a Kosmonautika, Čs. vojenské letectvo a dodávky letecké techniky do Izraele, 1993, č. 15, s. 39.

2.7 Akce DI

Izrael potřeboval kromě výcviku svých vlastních vojáků budovat také další jednotky ze zahraničí. Od června 1948 docházelo k jednáním mezi československou a izraelskou stranou. Ministerstvo vnitra vyneslo rozhodnutí o zahájení akce DI, neboli Důvěrně Izrael. Ministerstvo vnitra schválilo brigádu o přibližně 1000 vojácích, kteří měli projít vojenským a ideovým výcvikem (Izrael se obával, že by nově příchozí cizinci mohli na jeho území přinést nevhodné ideje).³⁰²

Výcvik dobrovolníků probíhal od srpna do prosince 1948 v Olomouci, Hradci Králové a také ve výcvikovém táboře Libavá.³⁰³ Zdokonalovací výcvik byl prováděn v letecké vojenské akademii v Hradci Králové a ve Stíhacím výcvikovém středisku v Českých Budějovicích.³⁰⁴ Tato nově vzniklá jednotka dostala označení Gottwaldova brigáda³⁰⁵ a nakonec zahrnovala na 1450 mužů a žen. Jejím velitelem byl Antonín Sochor.³⁰⁶ Dne 20. srpna 1948 zahájila brigáda svou činnost v táboře Libavá, který byl určený pro akci DI.³⁰⁷ Výcvikových oddělení bylo několik – tanková rota pod Strnadovým vedením, dělostřelecká pod vedením kapitána Grana, dále rota technická a zdravotní.³⁰⁸ Od října 1948 byla k brigádě přiřčena také plynová četa, již vedl Alexandr Gross.³⁰⁹ Příslušníci brigády se učili plnit přesné příkazy, navazovat liniové či radiové spojení, šifrování zpráv apod.³¹⁰

Dne 15. září 1948 vydalo Ministerstvo vnitra stanovisko ke koncepci náboru a výcviku vojenské brigády vytvořené na pomoc Izraeli. Akci, která se tímto krokem zahajovala, veleli ing. Šachta a kapitán Kahan. Československým státním příslušníkům židovského původu, kteří podléhali branné povinnosti,³¹¹

---

³⁰² Bulínová et al. 1993, 135.

³⁰³ Yegar 1997, 112.

³⁰⁴ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 361 – 1.

³⁰⁵ Yegar 1997, 113.

³⁰⁶ Yegar 1997, 112.

³⁰⁷ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 361 – 1.

³⁰⁸ Bulínová et al. 1993, 138.

³⁰⁹ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 361 – 1.

³¹⁰ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 361 – 1.

³¹¹ Klíma 1995, 146.

bylo povoleno vystěhování do Izraele, s sebou si mohli dokonce vzít svůj majetek.³¹² Počet osob ve výcviku byl později změněn z 1.000 na 2.500, přičemž 1.500 příbyvších osob pocházelo z Polska a Maďarska. Ministerstvo se jednoznačně postavilo proti náboru nových příslušníků, a to zejména z ciziny, jelikož se podle nich jednalo o pravicové živly, které mohly podle tehdejšího mínění poškodit zemi³¹³. Ing. Šimon Šachta – důstojník, který měl na starost výcvik dobrovolnické brigády, však doporučil, aby byl vyslán do zahraničí člen strany, který by zjistil, zda se mezi členy těchto jednotek nacházejí komunisté. Pozitivní výsledek této mise by pak mohl přimět ministerstvo ke změně názoru na přísun dobrovolníků ze zahraničí.³¹⁴ Roznášely se také pomlvy o tom, že kdo se nepřidá k jednotce, tak se nebude moci vystěhovat; objevovaly se též informace o tom, že Ukrajinci dostanou při návratu zpět majetek v Zakarpatské Ukrajině.³¹⁵

Průběh výcviku se řídil vnitřními směrnicemi. Židovští dobrovolníci byli stravováni a ubytováni dle československých norem, rovněž jim byla zapůjčena jedna vycházková a jedna pracovní uniforma. Veškeré škody, k nimž došlo, platila izraelská strana, také v případě zranění vojáka spadaly úhrady za jeho ošetření na Izrael.³¹⁶

Základní výcvik pilotů probíhal v Olomouci, kde museli projít nejprve lékařskou prohlídkou, poté byli ubytováni ve stejném patře v PŠE a byly jim opatřeny stejnokroje. Výuka měla část teoretickou a praktickou, výcvik na strojích byl zkrácen z 90 na 45 hodin létání. Součástí praktického výcviku byla i organizace práce se zbraněmi, skládání mapy či její kódování.³¹⁷ Vybavení letců pocházelo z trofejních zásob po fašistické Luftwaffe.³¹⁸ V pokračovacím výcviku byly předmětem výuky složitější letecké operace a manévry, také byly předávány

---

³¹² Yegar 1997, 112.

³¹³ Židé těsně po válce spatřovali v SSSR i v jeho idejích často svého zastávce a zachránce, díky němuž se podařilo zabránit úplnému vyhlazení jejich etnika. (Heitlinger 2007, 86).

³¹⁴ Bulínová et al. 1993, 120.

³¹⁵ Bulínová et al. 1993, 154.

³¹⁶ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 361 – 1.

³¹⁷ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 361 – 1.

³¹⁸ Halperin 2008, 19.

zkušenosti s pilotováním letounů náročnějších na pilotáž; letiště v Žárovicích sloužilo pro tento účel k cvičení ostré střelby.³¹⁹

Tito dobrovolníci měli povolené dokonce i vycházky, civilní obyvatelstvo je totiž považovalo za vojáky z Jižní Afriky. Mezi sebou hovořili anglicky nebo hebrejsky a byli ubytováni v kasárnách. Pokud z jejich strany došlo k porušení vojenského řádu a prozrazení utajovaných skutečností, mohli být odsouzeni i k vězení.³²⁰ Zpočátku mohli psát dopisy, které musely procházet důkladnou cenzurou, ale později byla jakákoliv korespondence zakázána. Z dochovaných dopisů je patrné, že členové dobrovolnických jednotek v mnoha případech neměli žádné zábrany nepsat svým blízkým o tom, kde se nacházejí. Poté, co začala platit přísnější pravidla pro korespondenci, omezují se v mnoha případech jen na konstatování, že jsou zavázáni slibem mlčenlivosti a v dalších věcech spíše převažují jejich otázky na jejich blízké a rodiny nad popisem vlastní situace.³²¹ Pošta dobrovolníků se posílala k cenzuře do Prahy ke kapitánu Leopoldu Pressnerovi.³²²

V okolí tábora v Libavé bylo dokonce omezeno železniční spojení, nádraží Smilov mělo omezený počet civilních zaměstnanců a samozřejmě i zde se přísně kontrolovala veškerá odchozí pošta. Každý týden pak muselo velitelství tábora přinášet zprávy o jeho chodu. Tato agenda zahrnovala velmi podrobný popis všeho, co do prostoru jeho areálu přišlo nebo jej opustilo. Důkladnost tohoto počínání dokladují například evidence takových věcí, jako byly hadry na vytírání podlahy.³²³

Závěrečné zkoušky měly část písemnou, která zahrnovala předměty, jako byla úprava terénu, taktika, styk a komunikační spojení, nauka o střelbě, zpravodajství či zdravotní služba. K ústní části se požadovalo, aby se dobrovolníci naučili služební předpisy. V závěrečné praktické části se zkoušelo z bojových

---

³¹⁹ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 361 – 1.

³²⁰ Klíma 1995, 152.

³²¹ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 361 – 1.

³²² Archiv bezpečnostních složek: 425 – 361 – 1.

³²³ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 361 – 1.

dovedností, pořadového výcviku, nauky o zbraních a z tělesné výchovy. Na přípravu dostali všichni příslušníci dva dny studijního volna.³²⁴

Manželkám asi tisícovky židovských dobrovolníků z Československa náležel příplatek 4000 Kčs, k tomu za každé dítě navíc 1000 Kčs. Rodiče, kteří byli odkázáni na syna sloužícího v brigádě, dostávali 4000 Kčs, v případě jeho úmrtí obdrželi doživotní penzi ve výši 4000 Kčs. Pokud došlo k vážnějšímu zranění s trvalými následky, měl postižený voják nárok na doživotní rentu. Každému příslušníkovi jednotky byla přiznána běžná mzda podle tehdejších platných norem³²⁵. Většina židovských dobrovolníků pocházela ze středních nebo nižších středních vrstev, převažujícím civilním povoláním byl elektrotechnik či rolník, málokdy v záznamech narazíme na osobu ze zámožné rodiny. Inteligence mezi dobrovolníky nebyla výrazněji zastoupena, 70% všech příslušníků jednotky mělo pouze základní vzdělání. Z těch, kteří měli ukončený středoškolský stupeň, bylo jen několik absolventů gymnázií. Osoby s vysokoškolským titulem se mezi dobrovolníky nevyskytovaly.³²⁶

Dochovala se rovněž zpráva pracovníka mezinárodního oddělení ÚV KSČ Waltera Strambergera o návštěvě vojenského výcvikového tábora židovských dobrovolníků v Libavé ze dne 28. října 1948. Stramberger ve své zprávě podává svědectví mj. o počtu osob ve výcviku – mělo jich být tehdy 900, z toho 160 žen. Zajímal se také o jejich politickou orientaci, z tohoto hlediska rozčleňoval dobrovolníky na sionisty a indiferentní.³²⁷

Výcvik v táboře probíhal každý den, ovšem osvěta příslušníků byla velmi slabá; Stramberger proto ve své zprávě vyjádřil potřebu zaslání knih, časopisů a filmů do tábora. V jednotkách také vládla značná sociální nejistota, dobrovolníci se většinou obávali o své rodiny, zda o ně bude po jejich odjezdu do Izraele postaráno, také se objevily stížnosti na nevyplácení slíbených finančních dávek.

---

³²⁴ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 361 – 1.

³²⁵ Bulínová et al. 1993, 121.

³²⁶ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 361 – 1.

³²⁷ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 361 – 1.

Stramberger se rovněž zmiňuje o malém podílu stranických vojáků, což pokládá za věc, kterou je nutno napravit.³²⁸

Ze dne 18. října 1948 je dochována informace o tom, že v Libavé neměla komunistická strana v podstatě žádný vliv. Náprava byla spatřována v nutnosti dosadit do čela velitelství stranické příslušníky.³²⁹ Poručík Cín byl označen za neschopného a zkritizován za to, že nedokázal údajně obstát ani při debatě s pravičáky. Tyto nedostatky mělo odstranit častější pořádání přednášek. Ukázalo se, že jediná osvěta, která se setkala mezi vojáky s příznivým ohlasem, byla ideologie Irgunu. Komunistická strana se proto snažila rozvíjet spolupráci s levicovými stranami v Izraeli, jako byla Mapai (zejména levicové křídlo Hašomer Hacair).³³⁰ KSČ zašla dokonce tak daleko, že začala vyjednávat se zástupci strany Hašomer Hacair o širší spolupráci.

Na základě těchto jednání bylo vydáno rozhodnutí, že bude v Československu vytvořen tábor pro asi 60 osob, v němž budou přednášet zástupci KSČ. Izraelští levicoví zástupci přistoupili také na návrh, podle něhož se mělo pracovat na odhalování pravicových Židů, kteří by mohli z pohledu komunistického Československa nevhodně ovlivňovat názorové prostředí v Palestině a rovněž souhlasili s persekucí takových osob.³³¹ Dne 10. listopadu 1948 byl v Národním klubu založen Svaz československo-izraelského přátelství. Jeho náplň se týkala politicky velmi citlivých problémů, proto jeho veškerá činnost spadala pod přímou kontrolu ústředí KSČ. Tento svaz se sídlem v Praze a odbočkou v Bratislavě měl na sebe vzít pasovou agendu v záležitosti přesunu jednotky do Palestiny. Výběr jeho členů a zaměstnanců již ovšem podléhal přísné kontrole strany³³², stejně tak úkoly a činnost svazu stanovovalo Mezinárodní oddělení ÚV KSČ, (svaz podléhal de facto vedení ÚV KSČ), tyto úkoly byly následující:

1. pomoc národně osvobozenému boji Židů – vojenský výcvik v ČSR

---

³²⁸ Bulínová et al. 1993, 157.

³²⁹ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 361 – 1.

³³⁰ Bulínová et al. 1993, 160.

³³¹ Bulínová et al. 1993, 162.

³³² Bulínová et al. 1993, 171.

2. podpora pokrokových sil Izraele – zejména komunistických stran
3. paralyzace činnosti sionistických organizací
4. boj proti antisemitismu³³³

Na valné hromadě byl zvolen pracovní výbor, který jmenoval čestné předsednictvo svazu v čele s ministrem Václavem Kopeckým jako předsedou. Mezi členy čestného předsednictva mj. byli Josef Plojhar, Július Ďuriš, Václav Vacek, Leopold Chmela, František Fabinger, Alois Vicherek nebo Antonín Sochor. K nim měla strana vybrat ještě 1 až 2 dělníky.³³⁴ Tento Svaz reálně neexistoval a zorganizoval jen dvě schůze. Komunistická strana proti sionistickým organizacím tvrdě zasáhla, jak už bylo připomenuto v kapitole 2.2 zmínkou o proslovu Klementa Gottwalda. Na návrh členů Svazu československo-izraelského přátelství vydalo Mezinárodní oddělení ÚV KSČ zákaz všech sionistických organizací s následnou prohlídkou jejich kanceláří a zabavením jejich obsahů. Několik představitelů sionistických organizací bylo také zadrženo. Nejtvrďší zásah byl veden proti členům Agudat Israel a Šternovy skupiny.³³⁵

Od října do listopadu 1948, kdy se v táboře Libavá soustředilo 2.500 osob, tvořili z hlediska struktury jeho osazenstva 60% drobní živnostníci, řemeslníci a dělníci, 30% střední podnikatelé, 5% intelektuálové a 5% zámožní občané. Autority vynesly rozhodnutí o přesunu všech těchto příslušníků do Izraele a zákazu vývozu jejich majetku, zejména dílenského zařízení.³³⁶

Jednotka se z Libavé dopravila vlakem do Jugoslávie, odtud pak lodí do Palestiny. Všem příslušníkům jednotky byly zabaveny pasy kvůli obavám, že by mezi nimi mohlo docházet k pokusům o útěk. Pokud by někdo z dobrovolníků odjezd do Palestiny odmítal, měl být zatčen. Výcvik byl oficiálně ukončen dne 1. listopadu 1948, následně byla celá jednotka demobilizována a dostala volno na jeden týden, po jehož uplynutí se měli všichni příslušníci shromáždit i se svými rodinami v reemigračním táboře. Byli rovněž zavázáni slibem mlčenlivosti o

---

³³³ Bulínová et al. 1993, 21-22.

³³⁴ SÚA, fond 100/1, sv.59, a.j.483 – edice strana 158.

³³⁵ Bulínová et al. 1993, 21-22.

³³⁶ Archiv bezpečnostních složek: 425 – 361 – 1.

průběhu výcviku.³³⁷ Ke konci října 1948 byla brigáda již z 60% nesionistická, celkem 200 jejích členů mělo stranickou legitimaci KSČ, od čehož si strana slibovala posílení pozice komunistů v Izraeli. Brigádě měla být na území Palestiny přidělena půda o rozloze 3000 dumanů, což bylo pokládáno za důležitou hospodářskou základnu pro další rozvoj KSČ.³³⁸

Tato brigáda ovšem nakonec do bojů v Izraeli prakticky nezasáhla, dokonce se nestala ani součástí armády. Část z nich byla zařazena k jiným jednotkám, ostatní se v Izraeli usadili. Tři členové velitelského kádru se vrátili do Československa, kde je ovšem čekaly jen perzekuce a obvinění ze špionáže.³³⁹

---

³³⁷ Bulínová et al. 1993, 179.

³³⁸ Bulínová et al. 1993, 191.

³³⁹ Pěkný 2001, 352.

2.8 Konkrétní výsledky československé pomoci Izraeli

V polovině roku 1948 byl vypracován nový operační plán, v němž David Ben Gurion navrhl strategii na vypuzení Arabů ze země a získání neomezené kontroly nad celým izraelským územím. Izrael tehdy disponoval 3 bombardéry typu B-17G, s nimiž se v Ben Gurionově plánu počítalo a které mělo vyzbrojit a uvést do bojeschopného stavu Československo.³⁴⁰ Stroje byly rozděleny do dvou skupin, jelikož dvěma z nich nakonec nebylo možno zajistit plnou bombardovací výbavu. Nejlepší stroj byl vyslán k bombardování Káhiry, zbylé dva se měly vydat na Gazu a al-Ariš³⁴¹.

Dne 29. května 1948 byla poprvé nasazena československá letadla v izraelsko-arabském konfliktu. Československé stroje zasáhly v okamžiku, kdy se blížily z pásma Gazy směrem na Izrael egyptské jednotky a hodlaly zaútočit plnou silou. Akce se zúčastnily 4 letouny z Československa.³⁴² Mezi piloty byli Ezer Weizmann, Edie Cohen, Modi Alon a Cy Rubenfield.³⁴³ Egyptanům již bránil ve vstupu do Tel Avivu jen zbořený most. Když se egyptské síly ocitly pod leteckým útokem Izraelců, bylo nebezpečí zažehnáno.³⁴⁴ Cohenovo i Alonovo letadlo bylo poničeno a obě havarovala. Cohen byl zajat egyptskými jednotkami a pravděpodobně byl popraven. Alon přistál na území ovládaném Izraelci, a proto se mu podařilo přežít.³⁴⁵ Velení Egyptanů měl na starost jejich pozdější prezident Muhammad Nagíb, izraelské síly podléhaly Ezeru Weizmannovi.³⁴⁶

Zbylá dvě letadla pak podnikla útok proti iráckým a jordánským jednotkám v Tulkarmu, kde bylo jejich shromaždiště. Akce byla úspěšná i přes to, že došlo ke ztrátě dalšího stroje. V této fázi bojů již disponovali Izraelci pouze jediným bojeschopným letadlem.³⁴⁷ Egyptské jednotky se rozhodly použít také své bojové letouny, šlo o dvě Dakoty, které podnikly dne 3. června nálet na Tel

---

³⁴⁰ Klíma 1995, 202.

³⁴¹ Klíma 1995, 205.

³⁴² Hellebrand & Radina 1994, 27.

³⁴³ Hellebrand & Radina 1994, 30.

³⁴⁴ Yegar 1997, 101.

³⁴⁵ Hellebrand & Radina 1994, 30.

³⁴⁶ Klíma 1995, 209.

³⁴⁷ Hellebrand & Radina 1994, 29.

Aviv. Modi Alon s posledním izraelským letounem předvedl heroický výkon a obě Dakoty sestřelil. To znamenalo definitivní konec egyptských snah o dobytí Tel Avivu.³⁴⁸

Do konce prvního příměří podnikali izraelští piloti ještě další úspěšné akce. Po jeho ukončení podniklo izraelské letectvo ofenzivu v Negevské oblasti. Cílem této akce, jež začala v srpnu 1948, byla zejména podpora pozemních jednotek, jež zde bojovaly bez oddechu již od května 1948. Lety probíhaly ve večerních hodinách, kdy byly nepřátelské letouny v klidu a docházelo k výměně vojáků nebo k doplňování materiálu.³⁴⁹ Během druhé fáze války uzavřel Izrael další kontrakt s Československem. Tentokrát se jednalo o nákup padesáti letadel typu Spitfire. Několik letadel se pokusilo o přímý přelet do Izraele, jak o tom bylo pojednáno v kapitole 2.5.,³⁵⁰ některá letadla byla demontována a přepravena do Izraele jiným způsobem.

Po skončení druhého příměří podnikli Izraelci novou ofenzivu v Negevské oblasti, která znovu otevřela cestu k negevským osadám. Byly vedeny i další úspěšné operace, při nichž došlo k využití československých letadel, než bylo 22. října 1948 vyhlášeno nové příměří. Izraelské letectvo v té době již nemělo nouzi o letadla, jejich letecké síly čítaly na 100 letadel, která obsluhovalo 150 pilotů vycvičených z velké části i v Československu.³⁵¹

I během druhého příměří docházelo k leteckým potyčkám, ztráty při nich utrpěly obě strany. V prosinci 1948 přijeli izraelští představitelé do Prahy vyjednávat o další dodávce letounů. Výsledkem jednání byla nakonec dohoda na nákupu 15 strojů.³⁵² Poslední významnou leteckou operací Izraele během prvního arabsko-izraelského konfliktu byla akce s názvem Horev. Jejím cílem byl průnik

---

³⁴⁸ Hellebrand & Radina 1994, 30.

³⁴⁹ Hellebrand & Radina 1994, 34.

³⁵⁰ To ovšem představovalo nemalý problém, jelikož letadlo vydrželo s palivem letět běžně jen 2 hodiny, ale na zmiňovaný přelet do Izraele bylo potřeba 9 letových hodin. Nakonec bylo dohodnuto mezipřistání v Jugoslávii, což byla jediná možnost, jak tento odvážný plán uskutečnit. Stroje se ovšem musely pro takový let ještě dost uzpůsobit. Došlo k demontáži všech součástí, které nebyly pro let nezbytné, a letadla byla navíc opatřena přídatnými nádržemi. V Jugoslávii se pak údajně měla na letadla dokreslit Davidova šesticípá hvězda.

³⁵¹ Hellebrand & Radina 1994, 40.

³⁵² Hellebrand & Radina 1994, 43.

do nitra Sinaje, což se i přes značné ztráty povedlo.³⁵³ Po uzavření příměří nastal čas na úplné zkonsolidování izraelského letectva, probíhalo také sčítání ztrát. Izrael ztratil celkem 34 letců, kteří buď padli, nebo byli nezvěstní, 7 letců bylo zajato.³⁵⁴

---

³⁵³ Hellebrand & Radina 1994, 45.

³⁵⁴ Hellebrand & Radina 1994, 46.

2.9 Politické cíle Československa a Izraele

Politické cíle ČSR byly z dlouhodobého hlediska zaměřeny na získání Izraele na stranu zemí pod vedením SSSR. Počítalo se s tím, že v Izraeli vznikne tzv. lidová demokracie a že tento krok oslabí britskou a americkou kontrolu nad regionem Blízkého východu. Rovněž na mezinárodní scéně se ČSR snažila vystupovat jako země podporující tzv. spravedlivé řešení národní otázky.³⁵⁵ Významnou roli hrály i ekonomické cíle, neboť mj. také díky zbrojním kontraktům s Izraelem převyšoval v této době československý vývoz dovoz. Kromě velkého odbytu výrobků Československo získalo výhody i tím, že pomáhalo Izraeli se zakládáním firem, v nichž mělo své podíly (například známý Koh-i-noor). Prostředky získané ze všech těchto aktivit pomáhaly Československu udržet si postavení v poválečném světě a přispívaly k obnově jeho vlastní ekonomiky. Bohužel v případě zbrojní pomoci Izraeli šlo jen o krátkodobou záležitost.³⁵⁶

Nepřehlédnutelný byl význam celého projektu pro vojenské účely. Československo získalo první zkušenosti s výcvikem vojáků, pilotů a obsluhy válečné techniky. Podařilo se vyprodat techniku ukořistěnou z Druhé světové války, peníze v hotovosti se daly využít k nákupu zařízení pro vlastní armádu; v neposlední řadě došlo také k otestování a revizi řady vojenských a armádních norem. Bylo by ale velmi nesprávné domnívat se, že postoj Československa vycházel převážně ze zjištěných důvodů nebo z politických záměrů. Moshe Yegar vyjadřuje názor, že kořeny československé podpory Izraeli v letech 1947-1949 spočívaly „v historické pravdě a humanistickém dědictví Československa a také v jeho přátelském, morálním a důsledném postoji k židovské a sionistické otázce“.³⁵⁷

Ani izraelská strana si nemohla stěžovat na to, že by jí obchody a spolupráce s Československem nepřinesly žádný užitek. V rámci československo-izraelské spolupráce se podařilo zajistit celkem bezproblémový průběh imigrace

---

³⁵⁵ Klíma 1995, 235.

³⁵⁶ Klíma 1995, 236.

³⁵⁷ Yegar 1997, 86.

z ČSR, Izrael se také mohl etablovat na mezinárodní scéně a ovlivňovat větší měrou postoj OSN k blízkovýchodnímu konfliktu. Byl zde také zájem levicových stran v Izraeli na podpoře ČSR. Kromě nezpochybnitelných vojenských výhod, tedy dodávek zbraní, výcviku vojska či získávání dalších zkušeností, se nabízel československý trh jako významné odbytiště pro izraelské zboží (citrusy, diamanty), nebo jako prostředek k získávání komodit vhodných pro účely budování vlastního národního hospodářství.

Závěr

Při studiu událostí, které doprovázely vznik Izraele, nelze přehlédnout význam Druhé světové války, která ukázala v plném rozsahu zhoubné následky nacismu a jeho protižidovského zaměření. Paradoxně právě tato okolnost po skončení války výrazně podpořila Židy v jejich úsilí o vytvoření jejich vlastního státu. Ukázalo se, že vznik Izraele je vyústěním dlouhodobého procesu, během něhož došlo k mnoha více či méně úspěšným politickým jednáním a dalším dílčím krokům, které v celkovém hodnocení sledu historických událostí působí jako důležitá podpora pro samotné cíle sionismu.

Československo se podílelo na tomto procesu významnou měrou, jak to mimo jiné dokazují i fakta – byly to právě československé letouny, které v první fázi arabsko-izraelského konfliktu odvracely masivní ofenzívu arabských národů proti Izraeli. Výcvik a přesun židovských dobrovolníků do Izraele byl také v souladu se snahou tehdejší vlády o národnostní očištění Československa. Spolu s letouny a válečnou výzbrojí byl Izraelcům poskytován i výcvik personálu pro obsluhu veškeré techniky. Ačkoli si Československo způsobilo tímto postupem, který nebyl v souladu s nařízeními OSN, komplikace na poli světové politiky, přesto od svého počínání neustoupilo.

Důvody pro to mohou být spatřovány jednak v pouhém finančním zájmu, v ziskovosti československé vlády a zbrojařských podniků. Je třeba zmínit ovšem také osobnost Jana Masaryka a jeho snahu o opravdovou a upřímně zamýšlenou pomoc nově vznikajícímu státu, ale také zájmy komunistů, kteří usilovali o rozšíření své ideologie do dalších zemí a za tím účelem organizovali v táborech, kde byli cvičeni židovští dobrovolníci, různé přednášky a školení.

I když vzájemné vztahy obou zemí na půdě světové politiky později ochladly, přesto se československá pomoc zapsala do dějin Izraele především v pozitivním světle jako významný akt přátelství.

Práce byla zaměřená na obecnou otázku vzniku Izraele, ale rovněž sociální stránku židovské národnostní menšiny v poválečném Československu. Velice zajímavé je studium podmínek ve výcvikových táborech dobrovolníků – způsob,

jakým vedli život, jejich volnočasové aktivity, typy kázeňských trestů aj. Neméně upoutají důvody dobrovolníků pro vstup do výcvikových táborů v Československu. Ne všichni si přáli odejít do nové a pro ně cizí země. Ne všichni chtěli přijít o své přátele a známé, protože se v místě svého bydliště již cítili být ve své vlasti. Hrál při jejich rozhodování pro odchod do Izraele nějakou roli nátlak Židovské agentury a podobných skupin? Nebo je k odchodu nutila československá vláda v rámci národnostního očišťování své země? Náznaky těchto věcí nalezneme už v této práci, ale je zřejmé, že tato tematika si zaslouží možná i samostatné a hlubší zpracování.

V této souvislosti nás upoutá i sociální zázemí dobrovolnických jednotek. Téměř výhradně jde o nízkopříjmové třídy obyvatel, kteří snad viděli ve vstupu do výcvikového programu možnost začít nový život. Dosud nepříliš probádanou oblastí je vliv československé komunistické strany na výcvikové tábory. Během práce se ukázalo, že může poskytovat dostatek materiálu i pro obsáhlejší vědeckou stat'. Další nepříliš probádaným tématem je například role peněžních sbírek v Československu na pomoc Izraeli, existence židovských skupin na území Československa či přeprava jednotek do Izraele, na což bylo uvaleno embargo.

V mé bakalářské práci bylo hlavním úkolem pojednání o československé pomoci, na kterou široká veřejnost často zapomíná. Byla to právě československá letadla, výcvikové tábory, instruktoři, ale také politici, kteří se značnou měrou podíleli na vzniku samostatného státu. Vzhledem k existenci mnoha dalších nepublikovaných archivních materiálů je zřejmé, že si tato tematika zaslouhuje další, navazující badatelskou činnost.

Bibliografie

Nevydané prameny:

Archiv bezpečnostních složek. Fond 425. pořadová čísla 213-3, 261-3, 261-1, 360-6, 362-1.

Státní ústřední archiv Praha (SÚA). Fond 100/1. Praha : autor neznámý. Sv. 59, a.j. 483.

Státní ústřední archiv Praha (SÚA-A). Fond ÚV KSČ. Praha : autor neznámý. Sv. 78, a.j. 583 a 484.

Vydané prameny – odborné publikace:

Bulínová, Marie, a další. 1993. *Československo a Izrael v letech 1945-1956 : Dokumenty.* Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993.

Čejka, Marek. 2007. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu.* Brno : Barrister & Principal, 2007.

Dufek a Šlosar. 1993. Letectví a Kosmonautika, Čs. vojenské letectvo a dodávky letecké techniky do Izraele. 1993. č. 15, 114.

Gilbert, Martin. 2002. *Izrael : Dějiny.* [překl.] Josef Orel. Praha : Jirí Buchal - BB art, 2002.

Heitlinger, Alena. 2007. *Ve stínu holocaustu a komunismu : čeští a slovenští židé po roce 1945.* Praha : G Plus G, 2007.

Hellebrand, Karel. 1992. Letectví a Kosmonautika, Čs. vojenské letectvo a dodávky letecké techniky do Izraele. 1992.

Johnson, Paul. 1995. *Dějiny židovského národa.* Praha : Rozmluvy, 1995.

Klíma, Zdeněk. 1995. *Československý podíl na vzniku izraelského vojenského letectva a jeho operační činnosti v I. izraelsko-arabské válce : (proseminární práce).* Praha : Vlastním nákladem, 1995.

Kohn, Hans. 1968. Before 1918 in the Historic Lands. In: Kolektiv autorů. *The Jews of Czechoslovakia.* 1. vydání. Philadelphia : The Jewish Publication Society of America, 1968, Sv. 1, 1. kapitola, stránky 12-20.

Krupp, Michael. 1999. *Sionismus a stát Izrael.* Praha : Vyšehrad, 1999.

Kulka, Erich. 1989. The Jews in Czechoslovakia between 1918 and 1968. In: Norman Stone a Eduard Strouhal. *Czechoslovakia: crossroads crises, 1918-88.* 1. vydání. Houndmills : Macmillan Press, 1989, stránky 271-296.

Kulka, Erich. 1990. *Židé v československé Svobodově armádě.* Praha : Naše vojsko, 1990.

- Lewis, Bernard. 1997.** *Dějiny Blízkého východu*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1997.
- Pappé, Ian. 2006.** *A history of modern Palestine : one land, two peoples*. 2. ed. Cambridge : Cambridge university press, 2006.
- Pěkný, Tomáš. 2001.** *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha : Sefer, 2001.
- Sadek, Vladimír a Junga, Josef. 1983.** *Židovské náboženské obce v ČSR*. Praha : Horizont, pro SPVC MK ČSR, 1983.
- Sachar, Howard M. 1999.** *Dějiny státu Izrael*. Praha : Regia, 1999.
- Shindler, Colin. 2008.** *A History of modern Israel*. Cambridge : Cambridge University, 2008.
- Terner, Erich. 1991.** *Dějiny státu Izrael*. Pardubice : Kora, 1991.
- Tessler, Mark. 1994.** *A history of the Israeli-Palestinian conflict*. Bloomington : Indiana University Press, 1994.
- Yegar, Moshe. 1997.** *Československo, sionismus, Izrael : historie vzájemných vztahů*. Praha : Victoria Publishing : East Publishing, 1997.
- Zouplna, Jan. 2007.** *Od jišuvu k Izraeli*. Praha : Libri, 2007.

Ostatní vydané prameny:

- Berger, Natalia, a další. 1990.** *Where Cultures Meet : the Story of the Jews of Czechoslovakia*. Tel-Aviv : Beth Hatefutsoth : Nahum Goldmann Museum of the Jewish Diaspora, 1990.
- Halperin, Merav. 2008.** *Letci s Davidovou hvězdou*. Praha : Naše vojsko, 2008.
- Hellebrand, Karel a Radina, Vladislav. 1994.** *Izraelské letectvo*. Cheb : Svět křídél, 1994.
- Masaryk, Jan. 1945.** *Speaking to my country*. 2. vydání. London : Lincoln-Prager, 1945.

Elektronické zdroje:

- U.S. Department of State.** *Near Eastern Affairs: Countries and Other Areas*, online: <http://www.state.gov/p/nea/ci/> [cit 2011-05-15]